

Stenogrammid

XIII Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 29.09.2015, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Peaminister Taavi Rõivase poliitiline avaldus

2. 11:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (95 OE) esimene lugemine

3. 11:07 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (94 OE) esimene lugemine

4. 11:11 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (91 OE) esimene lugemine

5. 11:14 Riigikogu otsuse "Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine aktsiaseltsi Tallinna Sadam juhtkonnas toimunud korruptsiooni ja sellelaadsete juhtumite tulevikus vältimiseks vajalike meetmete uurimiseks" eelnõu (88 OE) esimene lugemine

6. 11:55 Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (42 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:57 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame täiskogu II istungjärku 3. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun ette astuda neil, kellel on üle anda eelnõusid või arupärimisi. Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

11:58 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab 2016. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Sven Sester. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe eelnõu, mille Riigikogu juhatus suunab menetlusse kodu- ja töökorra seaduse alusel.

Kaks teadet. Pärast täiskogu istungi lõppu on soov moodustada kaks toetusrühma: Lauri Luik kutsub kokku toidupanga toetusrühma ja Raivo Aeg kutsub kokku jahinduse toetusrühma.

Teeme kohaloleku kontrolli, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

1. 10:02 Peaminister Taavi Rõivase poliitiline avaldus

11:57 Esimees Eiki Nestor

Meie esimene päevakorrapunkt on peaminister Taavi Rõivase poliitiline avaldus. Räägin lühidalt, kuidas kodu- ja töökorra seaduse § 155 alusel toimub selle päevakorrapunkti menetlemine. See toimub juba varasematest aastatest traditsiooniks saanud moel. Kõigepealt on peaministri poliitiline avaldus, mis

kestab kuni 20 minutit. Paragrahvi 155 alusel on juhatus ja peaminister kokku leppinud, et küsimusi ei esitata. Sellele järgnevad läbirääkimised, millest võtavad osa fraktsioonide esindajad. Alustame. Palun, peaminister Taavi Rõivas!

11:58 Peaminister Taavi Rõivas

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu! Eesti riigiteenistuja Eston Kohver, kes rööviti Eesti Vabariigi territooriumilt rahvusvahelist õigust eirates, on tagasi kodus. Aasta ja kolm nädalat kestnud ebaõiglus on läbi. Ma tänan veel kord kõiki, kes tegid tõsiseid pingutusi tema vabastamise nimel nii kodus Eestis kui ka meie sõpru, partnereid ja liitlasi välismaal, kes häälekalt ebaõigluse lõppu nõudsid. Ma tänan Eston Kohverit vaprust eest ja kõiki Eesti inimesi, kes ei kaotanud kordagi usku Eesti riiki. Hea Riigikogu! Hoides riigina ühte, ei ole mitte miski võimatu. Koos suudame rohkem, sest Eestile on jaankrossilikult omane olla oma piiridest suurem. Teha enam, kui meilt oodatakse. Teha isegi rohkem, kui ise eneselt ootame.

Äsja andis Vabariigi Valitsus teile üle 2016. aasta riigieelarve seaduse eelnõu, mille maht on 8,9 miljardit eurot. See on üle 4% rohkem kui 2015. aastaks riigieelarvega planeerisime. Me andsime teile üle läbimõeldud ja vastutustundliku eelarve, mis muudab Eesti inimeste elu paremaks. Eelarve, mis tagab julgeoleku, aitab kaasa sissetulekute kasvule ja suurendab heaolu kõigil, lastest kõige väarikamateni. Lugupeetud rahvasaadikud! Ma soovin, et Eestist saaks riik, kus on saavutatud Põhjamaade elatustase ja turvalisus, kuid mis on nii sotsiaalselt paindlikum kui ka tehnoloogiliselt dünaamilisem. Riik, mis on hästi kaitstud ja majanduslikult edukas, avatud ja erinevusi salliv, võrdseid võimalusi tagav ja perekonda väärtustav. Riik, mille euroopalikkus on vankumatu ja mis on kindlalt osa läänelikust kultuuriruumist. Ja laenates mõtet ajaloolaselt Niall Fergusonilt, oleme osa läänest, mis pühib tolmu oma strateegialt, õpib end taas kaitsma ja seisab ühtselt enda väärtuste eest maailmas, nagu ta seisis Eston Kohveri eest. Aasta tagasi siin puldis 2015. aasta eelarvet üle andes rõhutasin, et meie julgeolekukeskkond on muutunud ja seda pikaajaliselt. Nüüd, aasta hiljem, käib Ukrainas ikka veel sõda. Enamgi veel, lisandunud on uusi ohte, mis tunduvad justkui kauged, kuid mida ignoreerida oleks lausa rumalalt lühinägelik. Ei ole kahtlust, et ka Euroopa lõunapiiri taga toimuv mõjutab otseselt seda, kuidas meie Eestis elame: sõda Süürias, konflikt Liibüas, ISIS-e kui nähtuse teke.

Paljuski on just need nimetatud konfliktikoldded põhjuseks, miks Euroopa seisab silmitsi suurima põgenikekriisiga peale teist maailmasõda.

Läbimõeldud riigikaitse ja tugevad liitlassuhted on läbi aastate taganud meile julgeoleku ja kindlustunde. Eesti diplomaadid, riigiametnikud ja poliitikud on järjepidevalt selle nimel töötanud. NATO liikmesuse kõrval on niisama oluline vastutus kuulumine Euroopa Liitu. Euroopalikest väärtustest rääkimine pole korraga enam vaid suusoojaks, sõnu tuleb kinnitada ka tegudega. Kriis on paisunud Euroopas nii suureks, et kogu vastutus ei saa jääda nende riikide õlule, kuhu sõjapõgenikud saabuvad. Eesti ei ole isoleeritud saar, mida mujal toimuv puutumata jäta. Eesti euroopalik ja väärtuspõhine kohus on kriisi lahendamisse panustada vastutustundlikult ja solidaarselt. Ükskõik, kas väikesel lapsel kingapaelu sidudes või maaslamajat aidates – ükski inimene pole suurem sellest, kes kummardab, et aidata abivajajat.

Euroopalikud väärtused on osa meie identiteedist. Me järgime teatud põhimõtteid ja hoiame kindlalt kinni demokraatia põhialustest. Meil on isiku- ja sõnavabadus, me mõistame üksteist ja peame üksteisest lugu, me arutleme, argumenteerime ning vastutame oma sõnade ja tegude eest. Eestis ei ole ega saa olema kohta ebaaususel või iseenda huvide kehtivatest seadustest kõrgemale tõstmisel. Mis tahes tasandil korruptsioon on tõsine oht meie väärtustele ning kirvehoop meie riigi alustaladele. Selleks et tagada Eesti riigi julgeolek, jätkame vastutustundlikult ning järjepidevalt panustamist Eesti riigikaitseks. Ka järgmisel aastal ületab Eesti panus riigikaitseks kokkulepitud NATO taset – 2% SKT-st. Sellele 2%-le lisaks katame kulud, mis on seotud Eestis viibivate NATO liitlaste pideva kohalolu ja NATO nähtava heidutuse tugevdamisega. Eesti julgeolek on kindel, sest me võtame riigikaitset tõsiselt ja täidame oma liitlastele antud lubadusi.

Niisama oluline kui sõjaline kaitse on riigisisene turvalisus. Selleks et Eesti ja Venemaa vahel oleks võimalikult turvaline piir, investeerime järgmisel aastal piiri väljaehitamisse 20 miljonit eurot. Seda on rohkem kui kunagi varem. Me investeerime ka politsei- ja piirivalveametnike väljaõppevõimaluste parandamisse, tugevdame kiirreageerimisvõimekust ning uuendame sisejulgeoleku töötajate varustust. Me teeme kõik selleks, et meie riigi julgeolekut tagavate inimeste töötingimused oleksid motiveerivad: Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeameti töötajate palgafond suureneb järgmisel aastal 4%. Eesti riigi

kaitsmiseks peavad valmis olema kõik riigiasutused ja tegelikult kogu ühiskond. Me jätkame laiapindse riigikaitse elluviimist, keskendudes elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamisele.

Lugupeetud Riigikogu! Ma leian, et riik tohib majandusse otseselt sekkuda nii harva kui võimalik ja üksnes seal, kus see on vajalik. Aga riik peab ettevõtjatele looma majanduskasvu toetava keskkonna, sest heaolu ja sissetulekute püsiva suurenemise tagab üksnes majanduskasv. Euroala riikide võrdluses kasvab Eesti majandus küll kiiresti, kuid kas me oleme sellega rahul? Ei. Mõni protsent kasvu on Eestile selgelt liiga vähe.

Kasvu kiirendamiseks langetab valitsus tööjõumakse ning me panustame tootlikkusse, ekspordi ning investeeringute suurendamisse. Juba olete te heaks kiitnud tulevaste aastate maksuvaba miinimumi suurenemise, samuti langetame lähiaastatel sotsiaalmaksu. Selleks et meie inimesed elaksid kauem ja tervemalt, jätkame pahede maksustamist, suurendades alkoholi- ja tubakaaktsiisi.

Majanduskasvu aitab kaasa ka see, kui riik ei pane ettevõtete õlule asjata halduskoormust, vaid otsib pidevalt võimalusi avaliku sektori tõhusamaks muutmiseks, reeglite lihtsustamiseks ning bürokraatia vähendamiseks. Me peame oluliseks aidata täna neid, kes tänu nutikale spetsialiseerumisele veavad homset Eesti majanduskasvu. Me toetame ettevõtteid uue tehnoloogia ja uute materjalide kasutuselevõtul. Me aitame neid, kes arendavad suure lisandväärtusega tooteid ja teenuseid koos ülikoolide ja teadusasutustega. Me näeme suurt pilti ja tähtsustame haridust. Oleme kokku leppinud õpetajate palga tõstmises 120%-le Eesti keskmisest ning loome eeldused, et teadlastel ja inseneridel oleks kindel järelkasv.

Head Riigikogu liikmed! Elu meie ümber muutub iga päev. Muutusi saab võtta arvesse, neile saab reageerida, neid saab ka ise esile kutsuda, aga neid saab hoopistükkis ka ignoreerida. Valitsusel peab peale kokkulepitud prioriteetide olema ka paindlikkus reageerida muutunud oludele. Üle-eelmisel nädalal ütles Vabariigi President teile siitsamast kõnepuldist, et põllumajanduses tekkinud raske olukord pole vaid ühe majandusharu küsimus, vaid see on linnadest väljaspool toimiva maaelu kestmise küsimus. Vabariigi Valitsus on solidaarne kriisiga võitlevate Eesti põllumeestega ja suunab järgmisel aastal põllumajanduse ja maaelu arendamisse kokku 144,8 miljonit eurot. Kriisis sektoritele eraldame riigieelarvest veel 7,6 miljonit eurot, millest kolm miljonit maksime välja juba sel aastal. Kokku oleme selle aasta jooksul otsustanud põllumajandusse suunata *circa* 40 miljonit eurot erakorralist kriisiabi, millest lõviosa läheb piimandussektori toetamiseks ning seakatku ennetamiseks ja selle tagajärgedega võitlemiseks.

Head rahvasaadikud! Ma olen täna mitmel korral rääkinud vastutustundest. Olen rääkinud ka Eesti saamisest uueks Põhjamaaks, mis on niisama jõukas ja turvaline kui vanad Põhjamaad, aga dünaamilisem, paindlikum ja reageerib muutustele kiiremini.

Eesti tööeline elanikkond väheneb ja seetõttu ei saa ka riigilt palka saavate töötajate arv suureneda. Vähendame 2016. aastal riigiteenistujate hulka, tsentraliseerime tugiteenuseid, võtame senisest suuremas ulatuses kasutusele e-teenuseid ja vähendame valitsemisalade majandamiskulusid keskmiselt 3%. Säästetud raha suuname eeskätt nende ametikandjate palgafondi, kelle sissetuleku ja heaolu suurenemine teenib meie kõigi huve enim. Tuleval aastal suureneb õpetajate, kultuuritöötajate, sisejulgeoleku ja sotsiaaltoetuste töötajate palgafond 4%, millele lisandub efektiivsuse kasvust saavutatav sääst.

Registreeritud tööpuudus on Eestis langenud 4%-le ja üle Eesti on tuhandeid täitmata töökohti. Praegu on parim võimalik aeg viia ellu 2016. aasta keskepaigast rakenduv töövõimereform, mis aitab tööellu ka vähenenud töövõimega inimesed. Seni kõrvalejäänud inimeste tööle aitamine teeb Eesti mitmes mõttes tervemaks.

Kõige kindlam toimetuleku tagatis on loomulikult tasuv töö. Kuigi tööpuudus Eestis väheneb ja palgad kasvavad, on ka neid, kes vajavad riigilt tuge. Teile üleantav eelarve parandab perede toimetulekut ja annab suurema kindluse homse päeva ees ka väiksema sissetulekuga ja eakatele inimestele.

Jaanuaris tõuseb esimese ja teise lapse toetus 50 eurole. Lisaks kahekordistab valitsus lasterikaste perede kodutoetusi, investeerib täiendavate lapsehoiukohtade loomisesse ja puudega laste hoiuteenuse pakkumisse.

2016. aastal tõuseb maksuvaba tulu 154 eurolt 170 eurole. See tähendab 2040 maksuvaba eurot aastas. Väiksema sissetulekuga inimestel tekib uuel aastal võimalus saada tagasi töötasult aasta jooksul tasutud tulumaks. Riigi tuge vajavate perede toetamiseks tõuseb järgmisel aastal oluliselt toimetuleku määr, mis senisest 90 eurost kasvab 130 euronni pereliikme kohta.

Me ei unusta ka eakaid ja neid, kes on Eesti elu edendamisse oma tööga panustanud. Et vanaduspõlv

oleks toimekas ja väärikas, tõuseb keskmine vanaduspension 5,7%, 375 eurolt 395 eurole, ning on ka tulevikus maksuvaba. Suurendame märkimisväärselt ka ravikindlustuse vahendeid, et anda kõrge ea tõttu tervise eest rohkem hoolt kandma pidavatele inimestele suurem kindlustunne.

Austatud Riigikogu! Kuigi valdava osa maailma elanike jaoks on Eesti juba unistuste heaoluühiskond, on meil küllaga asju, mida saame teha veel paremini. Meie eesmärk on arendada Eestist riik, kus on hea töötada ja kust ei ole vaja minna tööd otsima välismaale. Riik, kus kogu ühiskond on kaasatud majanduskasvu hüvede loomisse ja jagamisse. Riik, mis on uuendusmeelse ja paindliku ühiskonnakorraldusega. Riik, mida tuntakse hea ärikeskkonna, maailmakultuuri rikastava loomingu ja sõbraliku rahva poolest. Järgmise aasta riigirahanduse töödokument aitab meil igas mainitud valdkonnas astuda nendele eesmärkidele pika sammu lähemale.

Kutsun teid üles toetama Vabariigi Valitsuse esitatud 2016. aasta riigieelarve seaduse eelnõu ja soovin Riigikogule asjalikke eelarvearutelusid. Aitäh teile!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Avan läbirääkimised. Andres Ammas Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Andres Ammas

Austatud istungi juhataja! Lugupeetavad kolleegid! Kui tänane peaminister poolteist aastat tagasi esimest korda Riigikogult volitusi soovis, ütles ta, et Eestile pole vaja suurt narratiivi. Peaministrit hakati selle lause pärast pisut narrima ja viimasteks Riigikogu valimisteks haudusid tema kampaania nõustajad välja idee Eestist kui uuest Põhjamaast. Seda ideed tutvustas peaminister täna. Täna üleantud eelarve nüansse me veel ei tunne, ent üks on selge: suurt narratiivi, lubatud suurt pilti, suurt plaani me siit ei leia. See on tiksumise eelarve, mille teostamise järel võib noor valitsusjuht vanainimeselikult ohata: jälle üks aastakene surma poole, jälle üks aasta võimul püsitud.

Kuidas väljendub eelarves meie riigi iseolemise mõte? Miks me otsustame just nii ja mitte teisiti? Mis on eesmärk? Peaministri tänane ettekanne veenvaid vastuseid ei andnud. Ajakirjanik Anvar Samost kirjutas kolm päeva tagasi ajalehes Põhjarannik tabavalt otsustusjulgusest: "Just selle puudumine on meie viimaste aastate vindumise põhjus. [...] Põlvkonnavahetusega poliitikasse ja võimule tulnud mehed ja naised ootasid, et saavad hakkama martlaarilikke või siimkallaslikke riske ning vastutust võtmata, aga tegelikkus on teine." Kui omal söakust ja ideid puudu ning ekspertide või, hoidku jumal, opositsiooni mõtete kasutamine käib au pihta, siis võib need ju maha kirjutada mõnelt Põhjamaalt, mis asub meist 80 kilomeetri kaugusel ning kus peaminister tahab oma riiki tupikust välja viia ja teab, mida tahab. Meie valitsus näikse uskuvat, et head asjad juhtuvad iseenesest ja majanduskasv pöörab tõusule ka siis, kui soovitud tegelikkuse pähe lihtsalt uskuda. Küllap seepärast polegi eelarve eelnõus õieti ühtegi mõtet, mis parandaks Eesti majanduskeskkonda ja selle kasvule suunaks. Millele toetudes üldse loodetakse tulevaks aastaks sellist majanduskasvu, nagu on prognoositud? Eksporditulu trendi järgi kahaneb ja lähemate naabrite majandusseis ei anna põhjust optimismiks.

Valitsus tunnistab, et eelarve on väikeses defitsiidis, vaatamata sellele, et raha on ju kokku kraabitud kõikjalt, kuhu küüned aga taha jäid. Riigilõivude ja trahvide tõstmine üle mõistliku piiri, kütuseaktsiisi tõstmine, majutusasutuste käibemaksu tõstmine, koolituskulu mahaarvamise piiramine, tulumaksu mahaarvatava ülempiiri vähendamine – kõik see kahandab meie ettevõtete konkurentsivõimet, mitte ei suurenda.

Paranema pidavat madalapalgaliste toimetulek. Kust otsast? Järjekindel ja arutu tarbimismaksude tõus koormab eelkõige just madalapalgalisi. Vastupidist väita on minu meelest lausa silmakirjalik.

Vabaerakond on teinud ettepaneku suurendada tulumaksuvaba miinimumi nii, et seda ka tunda oleks, 400 euron, ja selle katteks tõsta omakorda üksikisiku tulumaksu määra. Suvised kirkastumise hetkedel toetasid seda mõtet ka sotsiaaldemokraadid. Tuletan meelde, et Eestis saavad pooled palgasaajad kuus kätte 600 eurot või vähem. Palgavaesust saaks otsustavalt leevendada, kui vaid soovitaks. Minister Ossinovski ütles mõni päev tagasi õigesti, et töötuskindlustusmaks on varjatud tulumaks. Isegi üle ääre ajavasse töötukassasse pumbatakse aga raha edasi, tööandjatest ekspertide soovitusi kuulamata. Valitsus teab ju ise, mida teeb, nagu Smuuli polkovniku lesk, kes kuulutas, et arstid ei tea midagi. Kui IRL julgeks suurele vennale otse öelda, et ei ole vaja hoida kinni dogmast, et tulumaksu määra ei saa tõsta, siis poleks vajagi keerulist madalapalgaliste maksutagastuse süsteemi, mis tõenäoliselt toob endaga kõigepealt kaasa pettusi ja siis üleüldist pettumust.

Kas tohib paluda lisaaega?

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

11:58 Andres Ammas

Valitsus on sellest eelarvest rääkides rõhutanud ka ääremaastumise pidurdamist. Tegelikult pole maapiirkondade tühjaks valgumise peatamiseks eelarve seaduse eelnõus ei tegevuskava ega raha. Enne valimisi lubasid kõik tänased valitsusparteid väiketalusid toetada. Kus väljendub see toetus eelarves? Kaks tänast valitsusparteid lubasid maksta riigieelarvest täies lubatud mahus üleminekutoetust Eesti põllumajandusele. Võimaliku 20 miljoni asemel on eelarvesse kavandatud mitu korda vähem. Valimiste eel lubas enamik erakondi tõsta maaelu arengukava Eesti-poolse kaasrahastamise määra 15%-lt 25%-le. Sedagi pole juhtunud.

Siit on paslik minna kohalike omavalitsuste teema juurde. Nagu refrään laulus kordub igal aastal omavalitsusliitude tõdemus, et taotlusi omavalitsuste tulubaasi taastamiseks ja kohalike teede hoiuks eraldatavate vahendite suurendamiseks pole eelarves arvestatud. Eks ole seegi regionaalpoliitika Eesti moodi.

On iseenesest sümpaatne, et valitsus püüab koondamistega valitsemiskulusid kokku hoida, kas aga seda peab tegema just Brüsselilt õpitud kvoodisüsteemiga, on pisut küsitav. Ehk saanuks seda teha vähe sisulisemalt.

Muidugi on eelarve projektis ka seda, millele opositsioon alla kirjutab, aga sellel ma pikemalt ei peatu, sest koalitsiooni enesekiitust tuleb kõigist torudest juba praegu ja eks see paneb nagunii varsti kõigil kõrva huugama. Nagu ütleb eesti vanasõna: iga setu kiidab oma potti. Vaevalt et eelarvevaidluste käigus suuri muudatusi üldse sünnib. Koalitsiooni käitumismustrit me tänavu juunikuus juba kogesime. Kui meedias on seda eelarvet nimetatud usalduseelarveks, siis julgen tagasihoidlikult tähendada, et teerull ei ole usalduse kasvatamiseks kõige parem vahend. Võib-olla annab valitsuskoalitsioon armulikult mõnes asjas järele. Ajakirjanik Peep Pahvi sõnu kasutades võib öelda, et kui taotleja ennast piisavalt alandab ja kutsika kombel niutsub, saab ehk rahvusringhääling siiski olümpiat näidata. Niinimetatud katuseraha abil jäävad võib-olla ellu ka "Puutepunkt" ja Horisont, aga see kõik on juba rohkem kosmeetika. Ent proovima peab ja Vabaerakond annab parandusettepanekuid esitades kindlasti oma parima. Esimesed vabad miljonid, head kolleegid, katteallikaks headele ja vajalikele muudatustele leiab väga lihtsalt: vähendades erakondade rahastamist poole võrra. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Palun, Kadri Simson, Keskerakonna fraktsiooni nimel! Palun anda ka lisaaega! Kokku kaheksa minutit.

11:58 Kadri Simson

Head kolleegid! Lugupeetud ministrid! Seoses 2016. aasta riigieelarvega pean ma alustuseks tunnustama Rahandusministeeriumi. Kas kogemata või eesmärgipäraselt, aga Rahandusministeeriumi koduleheküljel oli järgmise aasta riigieelarve juba eile kättesaadav ning tänu sellele ei pidanud opositsioonifraktsioonide esindajad täna pimeduses kobama ning usaldama peaministri sõnu ja tema pressiteateid, vaid said tugineda reaalsele dokumendile. Aitäh selle eest!

Järgmise aasta riigieelarve kulud on 8,9 miljardit eurot ja tulud 8,83 miljardit eurot. Ehk elame juba seitsmendat aastat reserve ja laenude kulul ning netovara väheneb pidevalt. Kas see ongi meie valitsuse kestlik ja läbimõeldud eelarvepoliitika? Valitsus on välja mõelnud uue ilusa väljendi "struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon", aga nominaalselt räägime me kogu aeg sellest, et järgmisel aastal jõuame me jälle tasakaalu, kuid see järgmine aasta liigub igal sügisel aasta võrra edasi. Ka seekord on meil järjekordne aasta, kui meile esitatakse vindumise eelarve lubadusega, et ehk ülejäämine aasta tuleb parem.

Peaminister lubas eile, et tegemist on niivõrd hea eelarvega, et opositsioonil pole kohe midagi öelda. Ma pean peaministrit kurvastama, sest kaugel sellest. Kui räägitakse eelarve peadest külgedest, siis kiideldakse sellega, et tuleb pensionide kasv ja leitakse lisaraha haigekassale. Aga ma juhin tähelepanu, et tegemist on seaduses varem kokkulepitud tõusudega. Tegemist ei ole pensionide erakorralise tõstmisega, vaid indekseerimisega, mille kohustuslikkus tuleneb pensionikindlustuse seadusest. Meenub episood "Pisuhännast", kus Piibeleht tuli Vestmanni tütrele kosja Vestmanni-härra enda rahaga.

Üks asi, mille üle on küll hea meel, on fakt, et Reformierakond on aru saanud maksuvaba tulu suurendamise vajadusest. Tulumaksuvaba miinimumi kasv suurendab tulumaksusüsteemi progressiivsust ning aitab tulumaksu määra vähendamisega võrreldes sisuliselt enam just madalapalgalisi inimesi. Aga iseküsimus on, kuidas suhtuvad maksuvaba tulu suurenemisse 154 eurost 170 euronit sotsiaaldemokraadid, kes tahtsid koalitsioonilepingu avamise korral suurendada tulumaksuvaba miinimumi ju 400 euronit. Koalitsioonileping justkui avati ja seda reklaamiti suure töövõiduna, aga selle sisuline tulemus on kasin. Sellise tempoga, 16 eurot aastas, jõuame 400-eurose tulumaksuvaba miinimumini 15 aasta pärast. Päris ahvatlev väljavaade! Eks 15 aasta perspektiivis ole meile varemgi lubatud Euroopa tasemel rikkust. Aga koalitsioonilepingu avamise mõju selles eelarves küll üldiselt ei kajastu, millest on mõistagi kahju.

Kui vaadata 2016. aasta riigieelarve tulude poolt, siis maksutulude summa kasvab 5,3% ja sellest kasvust väga suure osa – 55,5 miljonit eurot – moodustab kasvav kütuseaktsiis. Siinkohal on sobilik meenutada suve alguse maksutõuse. Selle tõttu tõuseb järgmisel aastal diislikütuseaktsiis 14%, tõuseb ka eriotstarbelise diislikütuse aktsiis, bensiiniaktsiis tõuseb 10% ja maagaasiaktsiis 20%. Järgmisel aastal planeeritakse aktsiisi enamlaekumist 12,8%.

Suure võiduna soovitakse näidata, et kasvavad eraldised näiteks kohalike teede hoolduseks ja korrashoiuks. Aga kas tõesti on siis õnn kohalike omavalitsuste õuele saabunud? Pigem mitte. Seletuskirjas märgitud arvude kohta võib öelda, et järgmisel aastal eraldatakse kohalikele teedele 29,7 miljonit eurot. Aga võrdlusena: kaheksa aastat tagasi, 2008. aastal, oli see summa kolmandiku võrra suurem ehk 40,5 miljonit eurot.

Järgmise aasta suur küsimärk on õpetajate palga tõus. Taas pean tulema koalitsioonileppe avamise juurde, kui lubati, et kolme aasta pärast saab õpetaja 20% kõrgemat palka kui riigi keskmine. See on igati tervitatav eesmärk ja ma toetan seda ettepanekut kahel käel, aga paraku tundub see ebarealistlik, kui me vaatame järgmise aasta riigieelarvet, kus haridustoetus suureneb kõigest 2,4%. Peaminister rääkis oma kõnes, et palgatõusu väljateenimiseks tuleb tegevust efektiivistada. Aga ma küsin teie käest, mis asi on koolide ja hariduse efektiivistamine. Öelge siis ausalt välja, et see on koolide kinnipanek. Eile käis haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi siin saalis arupärimisele vastamas ja tundus, et isegi tema on selles eelarves pettunud. Tsiteerin tema vastust küsimusele, milline on järgmisel aastal õpetajate palga alammäär ja millise toetusega võib haridus arvestada: "Miinimumpalga suurus, millega on järgmise aasta eelarvet tehes arvestatud, ei oska ma teile öelda. Pean aga tunnistama, et olen eelarves pettunud. Olen pettunud, et inimesed, kes ootused hariduse vallas üles kütsid, ei tulnud toeks, kui oli vaja toeks olla. Andsin oma parima ja kavatsen seda jätkata, aga esimesed otsused ei olnud need, mida ma eeldasin."

Eile oli Riigikogu saalis pettunuid veelgi. Riigikontroll esitas eelarve suurendamise taotluse sisejulgeoleku ja kaitsevaldkonna auditeerimisvõimekuse tagamiseks. Ta tegi seda juba kolmandat aastat järjest. Taotluses küsiti 250 000 eurot, et luua kompetentne üksus kaitsekulutuste auditeerimiseks. Eelarves seda raha ei ole ja valitsuse põhjendus on, et hõives osalejate arv väheneb ning riik peab lähtuma tööturu üldistest trendidest. Aga Riigikontrolli seaduse § 15 ütleb, et Riigikontrolli ametnike ametikohtade ja töötajate töökohtade arvu määrab riigikontrolör. Seega ei ole Vabariigi Valitsusel mingit õigust riigikontrolörile ette kirjutada mõõdikuid, mitu töötajat või ametikohta Riigikontrollis saab olla, see on ainult riigikontrolöri määrata. Miks valitsus ei soovi, et Riigikontrollil tekiks võimekus sisuliselt auditeerida kaitsekulusid, mis viimase viie aastaga on suurenenud rohkem kui 100 miljoni euro võrra? Kust võtab valitsus õiguse sekkuda riigikontrolöri autonoomsesse otsustuspädevusse, püüdes ette kirjutada, mitu inimest Riigikontrollil oma ülesannete täitmiseks võib olla?

Lõpetuseks jõuan ma kõige suurema probleemi juurde järgmise aasta riigieelarves ja see on põllumeeste üleminekutoetus. Me kõik tunnistame, et see aasta on põllumajanduses erakordne, ilmselt on põllumajandus ühes aegade suurimas kriisis. Venemaa impordikeeld, piima madal kokkuostuhind ja seakatk on tekitanud olukorra, kus see sektor vajab toetust. Euroopa Liit lubab Eestil põllumajandustootjaid kuni 2020. aastani täiendavalt riigieelarvest toetada. Järgmisel aastal oleks toetuse määr 21,5 miljonit eurot. Selle asemel toetab riik meie põllumajandussektorit järgmisel aastal – eelarves on nii plaanitud – erakordse abi korras 4,6 miljoni euroga. Ilmselt siis 101 traktorit siin meeleavaldusel ei olnud piisav, et valitsus hakkaks Eesti põllumeeste käekäigu pärast muretsema ja nende muresid mõistma.

Seega on 2016. aasta riigieelarve ideaalist veel kaugel, kuid kui valitsus arvestab opositsiooni

muudatusettepanekuid, siis on võimalik eelarve suurimad probleemid kindlasti üheskoos ära parandada. Aitäh teile!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun! Palun anda ka lisaaega! Kokku kaheksa minutit.

11:58 Martin Helme

Lugupeetud spiiker! Härrad ministrid! Lugupeetud kolleegid! Ma tahan ka alustada väikese tunnustusega. Iseenesest on rahandusminister, valitsusjuht ja kogu valitsus paberile pannud enam-vähem viisaka eelarve, mis vähemalt paberi peal on peaaegu tasakaalus. Ühtlasi võib selle kohta tunnustada ka seda, et see eelarve tegeleb Eesti elu valukohtadega. Aga sellega mu tunnustus või kiitus ka piirneb, edasi tuleb minna kriitika juurde.

Tegemist on jälle eelarvega, nii nagu juba eelkõnelejad on maininud, kus rakendatakse n-ö Exceli tabeli moodi riigivalitsemise viisi. Selles eelarves puudub pikk plaan Eesti majanduse jaoks. Puudub vähimgi arusaam sellest, mis võiks pöörata Eesti majanduse pikas plaanis korralikule kasvule, nii majanduskasvule kui ka tootlikkuse kasvule. Suures osas on tegemist raha tõstmisega ühest taskust teise. Ehk kui me kuuleme sellest, kuidas eelarve tulud kasvavad, siis eelarve lähemal silmitsemisel selgub, et tulude kasv on tegelikult seotud riigi enda kulude kasvuga, on see siis alampalga tõus või pensionide tõus, mis läheb ju tagasi maksutulude kasvu juurde, või ka kõikvõimalike aktsiiside ja muude lõivude tõus. Ehk jälle seesama Exceli tabel.

Tuleb ka öelda, et need kiidetud prioriteetsed valdkonnad, milleks on sotsiaalkulutused, julgeolek ja perede toetamine, võib kokku võtta sõnadega "liiga vähe ja liiga hilja". Eriti tuleb tähelepanu juhtida sellele, et põllumajandust tegelikult ei toetata. Kõik numbrid, mis meile siin on ette käidud, põllumajandust ei aita. Põllumajandusvaldkonna rahastus tegelikult ei suurene. *Top-up*'i ikka ei ole ja erakorralise kriisi lahendamise plaani ka mitte.

Eelarvest tulevad välja ka mõned kurioosumid. Näiteks läheb Eesti riigile Euroopa Liidu eesistumise ettevalmistamine maksma umbes niisama palju kui liitlasvägede kohaloleku tagamine ehk umbes kümme miljonit eurot. See on jälle see suhtelisuse küsimus, et ühe asja kohta on seda natuke palju ja teise asja kohta kuidagi natuke vähe.

Me ei näe ka plaani Eesti inimeste tagasitoomiseks Eestisse. Kõik me teame, et Eesti on pikas demograafilises languses ja seda langust halvendab tunduvalt Eesti inimeste lahkumine siit. Me teame, et umbes 70 000 tööealist elanikku elab alaliselt väljaspool Eestit, lisaks tuleb arvestada nende lapsi. Kui me saaksime kas või pooledki neist inimestest tagasi Eestisse, võtaks see meilt mitmeks-mitmeks heaks aastaks ära tööjõuturu pressingud ja kaotaks selle probleemi, mis koormab praegu Eesti majandust. See on tootlikkuse kasvuga mitte kaetud palgakasv, mis vähendab ju meie konkurentsivõimet. Konkurentsivõime vähendamist aitavad suurendada kõikvõimalikud maksutõusud, mis järgmisest aastast tulema hakkavad ja mis, nagu eelkõnelejad juba on öelnud, halvendavad tegelikult inimeste elujärge.

Nii et peale selle, et eelarves puudub plaan oma inimeste tagasitoomiseks, puudub siin ka majanduskasvule tõuke andmise plaan ning puudub plaan põllumajanduse päästmiseks. See on kestliku kahanemise mõtteviisi eelarve. Kui ma alguses ütlesin, et see eelarve on vähemalt paberi peal ilus, siis vähemalt minul on väga tõsine kahtlus, et ega need summad reaalsuses kokku ei tule ka. Kui me vaatame Eesti ja meie naabrite majanduskeskkonda, siis tekib väga tõsine kahtlus, et eelarve tulud on üle hinnatud, sinna on pandud sisse liiga palju õhku ja me oleme kevadel või suve alguses olukorras, kus nagu selle aasta juunis on jälle vaja kuskilt kokku kraapida puudu olevad miljonid, et saaks Brüsselis raporteerida, et meie eelarve on struktuuralses tasakaalus.

Konservatiivsel Rahvaerakonnal on olnud terve hulk ettepanekuid, kuidas Eesti majandust kasvama suunata. Eelkõige on olnud meie ettepanek vähendada tarbimismakse, nii käibemaksu kui ka aktsiise, ja selle asemel maksustada kapitali, mis on Eestis ebaproportsionaalselt vähe maksustatud, võrreldes ülejäänud Euroopaga, ja mis annab väga väikese osa meie eelarvetuludest. Kapitali rohkem maksustades saaks vähendada nii tarbimismakse kui ka tööjõumakse. See viimane on olnud praeguse valitsuskoalitsiooni põhiline mantra. Meie teine ettepanek on käivitada Eesti iibe päästmiseks ja inimeste siia tagasitoomiseks – ja arvestades seda, et Euroopas on ju rahatrükk käivitatud – noortele peredele oma kodu andmise plaan, mille kohaselt igal noorel perel, kes on ostanud endale kodu,

kustutab riik pärast iga lapse sündi veerandi laenust. Sellised ettepanekud loomulikult meie praegusele valitsusele kohale ei jõua, sest need lähevad väljapoole Exceli tabeli ja kestliku kahanemise mõtteviisist, aga need muudatused oleksid hädavajalikud.

Ma loodan, et eelarve arutelu käigus ei kasutata teerulli siiski nii jõhkralt, nagu me oleme selle koosseisu ajal juba näinud, ning opositsioonil on võimalik esitada ettepanekuid, mida koalitsioon tõsiselt kaalub ja arvesse võtab, ning see arutelu, mis siin ees seisab, nii nagu peaminister soovis, tuleb sisukas, mõistlik ja arvestav. Aga ma ei ole selle koha pealt liiga optimistlik. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Priit Sibul IRL-i fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Priit Sibul

Lugupeetud spiiker, peaminister ja saalist lahkuv rahandusminister! Head kolleegid ja külalised! 2016. aasta riigieelarve suurus on 8,9 miljardit eurot ja ta on struktuurses ülejäägis. Saalis viibijad teavad hästi, et iga eelarve on suur kompromisside kunst ja eelkõige just valitsuskoalitsioonis seatud prioriteetide nägu. Eks need prioriteetidid sõltuvad alati maailmavaatest ning selle kohaselt katsub iga erakond peegeldada eelarvet ka laiemalt ühiskonnale.

Kõigepealt räägin eelarvest üldiselt. 2016. aasta eelarve on koostatud konservatiivselt ja vastutustundlikult. Konservatiivne eelarvepoliitika on majanduskasvu üheks eelduseks, tagades, et Eesti riik on maksujõuline ega ela üle oma võimete. Oluline on järgida põhimõtteid, et riigi laenukoormus ei kasva ja riigirahandus on ka 2016. aasta lõpus korras.

Ent minu arvates on siin ka suur mure, millele ma ei oska konkreetset lahendust pakkuda. Teatavasti on kulutused sotsiaalvaldkonnas kasvanud. Ärgu nüüd keegi siin saalis mind valesti tõlgendagu. Ma ei sea sotsiaalvaldkonna kulutuste vajadust kahtluse alla ja tean, et see on praeguses demograafilises situatsioonis paratamatu. Aga mõelge, mis signaali annab see töönimestele ja ettevõtjatele – just neile, kelle panuse abil see eelarve koostatakse. Õnneks on tuleval aastal eelarve üheks prioriteediks ka panus töötavasse inimesse ja IRL-i algatatud madalapalgaliste maksutagastus. See meede on kutsutud ellu just nende inimeste heaks, kes käivad iga päev tööl, kuid ei suuda sellest hoolimata oma nappide sissetulekutega ära elada. Me peame panustama sellesse, et inimesed eelistaksid ka edaspidi töökäimist sotsiaaltoetustele. Tänu madalapalgaliste maksutagastusele saavad näiteks alampalka teenivad inimesed tagasi kogu 2016. aastal makstud tulumaksu. Maksutagastust saavad 2017. aastal taotleda need, kes 2016. aastal töötavad vähemalt pool aastat ja saavad madalat palka. Nii saab näiteks kuus 400 eurot teeniv inimene aastas kokkuvõttes tagasi kuni 552 eurot.

Nii eespool nimetatud maksutagastuse meetmete põhjal kui ka üldiselt maksupoliitiliselt lähtub IRL alati printsipiist, et meetmed peavad olema vajaduspõhised ja mõeldud abivajajatele. Igasugune raha külvamine lennukilt on ebaefektiivne ja, olgem ausad, see on ka üheks oluliseks põhjuseks, miks kulutused sotsiaalvaldkonnas kasvavad.

Teiseks toon välja kaitsekulutused. Tõsi, see, et 2% SKT-st läheb kaitsekulutustele, on juba traditsioon ega ületa enam ammu uudiskünnist. Ent veel mõni aasta tagasi seadsid nii mõnedki siin saalis küsimärgi alla kaitsekulutuste suuruse, arvatavasti teeb mõni üksik seda siiani. Kõigile kahtlejatele soovitan vaadata avatud pilguga ringi Eesti lähiümbruses. Just see kohustab meid investeerima oma kaitsevõimesse. Minu hinnangul peaksime seda tegema veelgi rohkem. Seetõttu tõstan esile, et lisaks 2%-le investeerime raha liitlaste kohalolekusse. 2016. aastal investeeritakse selleks 11 miljonit eurot, mis läheb peamiselt Tapa linnaku arendamiseks ning väljaõppevõimaluste parandamiseks Kaitseväe keskpölvagoonil.

Kolmandaks toon eelarvest esile reformid ja kokkuhoiu: palgafondi külmutamine valdavas osas riigisektorist, ametnike arvu vähendamine ja haldusreformi ettevalmistamine.

Kõigepealt räägin haldusreformist. IRL on aastaid pungenud selle nimel, et muuta Eesti omavalitsuste struktuuri kuluefektiivsemaks. Üle aastate on nüüd esmakordselt olukord, kus meiega on kaasa tulnud koalitsioonipartnerid. Tõsi, meil võivad olla selles küsimuses pisut erinevad arusaamad, kuid tõenäoliselt ei ole siin mitte midagi ületamatut. Riigihalduse ministrile on mul sõnum, et IRL-i fraktsioon on selles küsimuses toetav ja igati abiks.

Palun lisaaega!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

11:58 Priit Sibul

Peale haldusreformi kavandab valitsus järgmisel aastal teha reforme ka riigi tasemel. Nagu ma alguses ütlesin, demograafiline situatsioon teeb oma korrektiivid ja ühiskonna vananemise vastu ei saa, vähemalt mitte lähiajal. Seega, kui tööealiste inimeste arv riigis kahaneb, siis peab vähenema ka riigilt palka saavate inimeste arv, muidu on varsti kõik riigiametnikud. Et see nõnda ei oleks, vähendatakse avalikku sektorit 750 töökoha võrra. Meie fraktsioon toetab ja julgustab valitsust peale ametnike arvu vähendamise vaatama üle ka riigi ülesandeid. Ülesandeid on liiga palju ning ka siin on revisjon teretulnud, seejuures lähtutakse reformide tegemisel põhimõttest, et kärpida tuleb bürokraatiat ja valitsussektori kulusid. Reformid annavad meile võimaluse üldise palgatõusuga kaasas käia. Palgaraha antakse järgmisel aastal juurde ainult õpetajatele, sotsiaaltöötajatele, kõrgharidusega kultuuritöötajatele ning sisejulgeoleku töötajatele. Seal on ette nähtud kokku 4%-line palgafondi kasv. Tervishoiutöötajad saavad lisaraha juba varem kokkulepitud haigekassa vahendite kaudu. IRL-i fraktsioon soovib eelarve menetlemiseks sisukat debatti ning tõist meeoleolu. Me oleme valmis ka selleks, et eelarve siin üheskoos veelgi paremaks muuta. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Remo Holsmer Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Remo Holsmer

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Peaministri poolt Riigikogule üleantud järgmise aasta riigieelarve märksõna on vastutustundlikkus. See hõlmab endas Eesti riigi julgeoleku tagamist, majanduskasvu edendamist ja inimeste toimetuleku parandamist, kindlustades samas jätkusuutliku riigirahanduse jätkumise. See ongi see plaan, mida valitsus ellu viib. Vastuseks härra Ammase kriitikale, et sellel eelarvel ei ole plaani, ütlen, et on küll. Tuletan meelde, et Vabaerakond läks valimistele ilma programmita ja sai mandaadi, ma ei teagi täpselt, mille eest. Loodan, et te olete jõudnud oma programmi valmis kirjutada ja esitate ka oma plaani, kuidas võiks riigieelarve välja näha. Nagu öeldud, 2016. aasta riigieelarve kulude maht on 8,9 miljardit eurot ja eelarve on struktuurses ülejäägis. Nii et need märksõnad, et see on aegade suurim ja rahanduslikult jätkusuutlik eelarve, on kindlasti olulised. Maksupoliitikas lähtutakse põhimõttest nihutada maksukoormust töömaksudelt rohkem tarbimismaksudele ja selle tõttu suurenevad järgmistel aastatel nii kütuseaktsiis kui ka tubaka- ja alkoholiaktsiis. Olgu öeldud kevadise maksudebati meenutuseks, et valitsus rääkis ka sellest, et kui meie naaberriigid oma aktsiisipoliitika üle vaatavad, siis on Eesti riik valmis seda samuti tegema. Nüüd on olukord selline, et Läti riik tõstab aktsiise, liigub meile järele, ehk see suund on vastupidine. Mured selle pärast, et Eesti riik aktsiise tõstes Lätile kuidagi väga palju eest ära jookseks, ei pea enam lihtsalt paika.

Majanduskasvu edendamiseks on valitsussektori investeeringud järgmisel aastal märkimisväärse tähtsusega ja need suurenevad üle 20%, kokku ligi 500 miljoni euroni. Majanduskasvu panustab see eelarve ka hariduse tähtsustamise teel. Järgmisel aastal tõuseb õpetajate palk ja valitsus on võtnud eesmärgiks suurendada õpetajate palka 120%-ni Eesti keskmisest. Teede ehitusse ja rekonstrueerimisse suunatakse järgmisel aastal 307 miljonit eurot, mis on natuke üle 20 miljoni euro rohkem kui sel aastal. Majanduskasvu toetab tööjõu maksukoormuse langetamine. Valitsus plaanib langetada sotsiaalmaksu ja suurendada ka maksuvaba tulu. Järgmisel aastal tõuseb maksuvaba tulu 154 eurolt 170 eurole. Nagu peaminister rõhutas, on valitsuse üks selge prioriteet panustamine riigikaitse. Panustades riigikaitse 2%+, oleme kindlasti üks eesrindlikumaid NATO liikmesriike.

Lastega perede toimetuleku parandamiseks ja sündimuse suurendamiseks kasvavad peretoetused ja kulutused ka vanemahüvitisele. 1. jaanuarist suureneb esimese ja teise lapse toetus 45 eurost 50 euroni ning kolmanda ja enama lapse toetus 100 euroni. Pensionid kasvavad ligi 6%, jõudes peaaegu 400 euroni ja jäädes tulumaksuvabaks ka tulevikus.

Nagu peaminister enne rõhutas, kasvab õpetajate, kultuuritöötajate, sotsiaaltöötajate, politseinike ja teiste siseturvalisuse töötajate palgafond 4%. See tähendab, et ühtepidi tõmmatakse riiki koomale, vähendades ametnike arvu, aga neile ametnikele, kes ametisse jäävad, makstakse rohkem palka. Niisamuti suunab valitsus palgafondi lisavahendeid.

Need on need prioriteedid ja plaanid, mida valitsus selle eelarvega soovib Eestis ellu viia.

Ma kommenteerin ka eelnevalt saalis kõlanud kriitikat, mis tuli Vabaerakonnalt, Keskerakonnalt ja Konservatiivselt Rahvaerakonnalt. Kõigepealt põllumajandustoetused. Palun lisaaega!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

11:58 Remo Holsmer

Põllumajandustoetusi maksab riik sel aastal täiendavalt kolm miljonit eurot, järgmisel aastal 4,6 miljonit eurot. Jutt sellest, et põllumehi täiendavalt ei toetata, lihtsalt ei vasta tõele. Faktid on sellised, et nad saavad 7,6 miljonit eurot täiendavalt juurde.

Keskerakonna fraktsiooni esimehe sõnavõtust lugesin ma välja tegelikult kiitust, et tulumaksuvaba miinimum suureneb järgmisel aastal 170 euronit kuus, aga pikemas plaanis, nelja aasta jooksul, suureneb see 205 euronit.

Kütuseaktsiisi ma enne kommenteerisin. Läti riik tõstab samamoodi kütuseaktsiisi ja Eesti valitsus on edaspidigi valmis üle vaatama ka teisi aktsiise, kui Eesti peaks omakorda teiste riikide aktsiisipoliitikast tulenevalt hakkama raha kaotama.

Vabaerakonna ettepanek eelarve kohta on tõsta tulumaksu. Esiteks, sel aastal langes tulumaks 1%, töötuskindlustusmaks langes 0,6%. See sõnum, et me pöörame tulumaksusüsteemi jälle tagasi, ei sobi mitte. Kõik ettevõtlusorganisatsioonid ja rahvusvahelised soovitusel ütlevad, et tuleb vähendada tööjõumakse, kuna need on Eestis liiga kõrged. Vabaerakond tahab neid aga hoopis tõsta. See on selge maailmavaateline valik. Reformierakond tulumaksu tõstmist kindlasti ei toeta.

Need olid esmased kommentaarid. Ma loodan, et debatt Riigikogu rahanduskomisjonis tuleb pinev. Me jätkame eelarve sisulist arutelu juba sel neljapäeval, kui rahandusminister tuleb komisjoni eelarvet tutvustama. Seejärel tulevad rahanduskomisjoni kõik valdkonnaministrid. Ma loodan, et rahanduskomisjoni liikmed annavad selle informatsiooni kõigis fraktsioonides edasi. Praegu oleme planeerinud eelarve esimest lugemist oktoobri teises pooles. Soovin kõigile head eelarve läbitöötamist ja loodan neis aruteludes kõigi Riigikogus esindatud erakondade konstruktiivsele panusele. Täna tähelepanu eest!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Andres Anvelt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:58 Andres Anvelt

Hea juhataja! Head kolleegid! Riigieelarve parlamenti jõudmine on alati suur märgiline sündmus, millest hakatakse rääkima juba kevadel erinevate ootustega: kas läheb väga keevaliseks või mitte, kas tulevad ööstungid või mitte. Ka tänane, nagu öeldakse, eelarve avamõttevahetus näitab, et kerge see protsess ei tule. Siin on juba koalitsiooni süüdistatud riigieelarve tegemise eest Exceli tabeli põhjal, aga eks opositsiooni ettepanekud tulevad kas PowerPointis esitatud loosungitena või esitatakse need Wordis ainult sõnade kujul.

Agas meil, sotsiaaldemokraatidel, on põhjust tunda heameelt selle üle, et tuleva aasta eelarve kannab tuntavat sotsiaaldemokraatlikku pitserit. Esiteks parandab 2016. aasta eelarve kindlasti inimeste elujärge, mitte vastupidi, nagu siin on öeldud.

Alustagem kas või lastest ja peredest. Lugupeetud Jüri Ratas, kes just saalist lahkub, mäletab kindlasti, nagu paljud teisedki, et aasta tagasi oli ühe lapse toetus 19 eurot ja 18 senti. Selle aasta jaanuarist on see 45 eurot ja järgmisest aastast tõuseb 50 euronit. Tundub, et see on nii olnud igavesti, aga see ei ole olnud nii igavesti, see on nii olnud alles pool aastat. Kindlasti pakub see peredele kindlustunnet ja tulevikuusku. Nii et minu arvates on selle eelarve üheks oluliseks märksõnaks see, et see vähendab just laste vaesust.

Teine väga oluline muudatus on see, et valitsuskoalitsioon on võtnud selge suuna majandusraskustes perede sissetulekute suurendamisele. 2016. aastal kerkib toimetulekupiir praeguselt 90 eurolt 130 eurole, kusjuures toimetulekutoetuse arvutamisel kehtib ka laste puhul seesama 130-eurone määr. Ühtlasi on tegu viimase kümne aasta suurima toimetulekupiiri tõusuga. Sotsiaaldemokraatide arvates on eriti oluline – rõhutan veel kord –, et vaesuses elavate laste arv väheneb. Minu meelest ongi see ühe normaalse sotsiaalse õigusriigi eelarveline prioriteet, sest kelle nimel me siis veel tööd teeme kui mitte

laste nimel.

Kindlasti ei saa silmi kinni panna tõsiasja ees, et suur hulk meie töötajaid sipleb palgavaesuses ja teatavasti on kõnelused miinimumpalga üle hetkel ummikus. Sellel ja järgmisel eelarveaastal seisame me kindlasti selle eest, et alampalk tõuseks igal aastal vähemalt 10%.

Eelarve suurim, kuid samas olulisim kuluartikkel on pensionid. 2016. aasta pensionitõus toimub suurimas mahus, mida riigi rahalised võimalused praegu lubavad. Aprillis tõuseb keskmine vanaduspension prognooside kohaselt 375 eurost 396 euronni kuus ehk 5,5%. 20 euro suurune pensionilisa, mis on vanas vääringus üle 300 krooni, on kindlasti meie eakatele toeks. Oleme kandnud hoolt selle eest, et keskmine vanaduspension oleks edaspidigi maksuvaba.

Sügise hakul otsustas valitsus eraldada 7,6 miljonit eurot raskustes Eesti piimatootjatele ja seakasvatajatele, millest kolme miljoni euro jagamine jääb küll tulevasse aastasse. Kindlasti on abiks ka need 7,56 miljonit eurot ...

Palun kolm minutit lisaaega!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit lisaaega.

11:58 Andres Anvelt

... mille Eesti saab erakorralise abina Euroopa Liidust. Ei maksa vähendada selle asjaolu tähtsust, et Maaelu Edendamise Sihtasutuse juurde loodav finantsmehhanism hakkab tulevikus põllumeestele paindlikumalt ja soodustavimustel laenu andma. Jutt käib kümne miljoni euro suurusest rahasüstist. Just see oli üks nendest punktidest, mille eest sotsiaaldemokraadid suvel koalitsioonileppe täiendamise protsessis seisisid.

Riigisektori olulistes valdkondades tõusevad töötajate palgad, kuid kindlasti mitte sellel määral, nagu me tahaksime. Rahanduse olukord on sundinud meid tegema valikuid. Kuid nendes valdkondades, kus see on hädavajalik, palgatõus tuleb. Kindlasti vääriskid paljud riigisektori valdkonnad suuremat palgatõusu, kuid palka peab mitmes kohas kahjuks tõstma sisemiste ressursside arvel. Nii kultuuri- kui ka näiteks sisejulgeoleku valdkonnas võib see tähendada hoopis vastupidiseid protsesse: personali vähenemine ja suuremad nõudmised võivad kaasa tuua oluliste funktsioonide täitmata jätmise. Siin on vajalik meie kui parlamendi tasakaalustav järelevalve täitevvõimu tegevuse üle.

Sotsiaaldemokraatide arvates on 2016. aasta eelarve solidaarsuseelarve, mis suurendab ühiskonna sidusust ja mille läbiv joon on inimene ja tema heaolu. See eelarve aitab järele haavatavaid ja nõrgemaid ühiskonnaliikmeid. Aga me tunnistame, et see ei lahenda veel mitmeid Eesti ees seisvaid probleeme ega murekohti. Julgen samas kinnitada, et kehtiv maksusüsteem suures plaanis kahjuks ei võimalda paremat eelarvet kokku panna. Samuti vajavad mitmed küsimused, näiteks tulumaksuvaba miinimumi suurenemine, järgmistel aastatel tunduvalt rohkem tähelepanu. Meie koalitsioonipartnerid on lubanud järgmiste aastate riigi eelarvestrateegia koostamisel arvestada meie sellel aastal koalitsioonileppe täiendamise käigus tehtud ettepanekutega ja neid prioriteediks pidada.

Ükski eelarvekava – ka see, mis on täna meie käes – ei ole ideaalne ega lõplikult valmis. Meil siin Riigikogus on kindlasti võimalik seda parendada ja täpsustada, tehes seda kas või meie unetundide arvel, aga parem teha seda ikka päevasel ajal. Head rahvasaadikud, soovin meile sisulisi ja olulisi debatte ning töist ja sooja sügist! Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. 11:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu (95 OE) esimene lugemine

11:57 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume teise päevakorrapunkti juurde. Algab väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 95 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli väliskomisjoni esimehe Sven Mikseri!

11:58 Sven Mikser

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Nagu kindlasti mäletavad need teie hulgast, kes viibisid siin saalis ka eelmisel nädalal, algatas Riigikogu väliskomisjon teie ees oleva eelnõu 21. septembril. Juhatus määras seejärel eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. septembri kell 13. Nagu kõigest tund aega hiljem kogunenud väliskomisjoni istungil meie suureks üllatuseks, aga ka mõningaseks kergenduseks tuvastati, muudatusettepanekuid selle eelnõu kohta ei laekunud. Värskendamaks teie mälu, ütlen, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon on teinud ettepaneku nimetada selle eelnõu kohaselt Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni juhiks Riigikogust tänaseks lahkunud Hannes Hanso asemel Marianne Mikko ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon on teinud ettepaneku nimetada senise delegatsiooni asendusliikme Mart Helme asemel asendusliikmeks Jaak Madison. Olles kindlaks teinud, et muudatusettepanekuid ei olnud, tegi väliskomisjon 22. septembril otsuse teha juhatusel ettepanek saata otsuse eelnõu täiskogu istungi päevakorda tänaseks, 29. septembriks, määras väliskomisjoni ettekandjaks esimesel lugemisel komisjoni esimehe Sven Mikseri ning ühtlasi tegi ettepaneku panna eelnõu lõpphääletusele ja otsusena vastu võtta. Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Eelnõu 95 kohta muudatusettepanekuid ei ole laekunud. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 95 esimesel lugemisel lõpphääletusele. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen lõpphääletusele eelnõu 95. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt 76 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 95 on otsusena vastu võetud. Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. 11:07 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu (94 OE) esimene lugemine

11:57 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kolmanda päevakorrapunkti juurde. Algab väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmine" eelnõu 94 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli väliskomisjoni aseesimehe Enn Eesmaa!

11:58 Enn Eesmaa

Austatud kolleegid! Tõepoolest, väliskomisjon esitas 21. septembril veel teisegi otsuse eelnõu. Selle sisu tuletas teile praegu meelde Riigikogu aseesimees. Otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise sisu on lühidalt selles, et me soovime arvata delegatsiooni koosseisust välja delegatsiooni asendusliige Marianne Mikko ja nimetada tema asemel delegatsiooni asendusliikmeks Sven Mikser. Tegime Riigikogu juhatusel ettepaneku võtta eelnõu 94 Riigikogu täiskogu istungi päevakorda teisipäeval, 29. septembril. Meie ettepanek on panna eelnõu lõpphääletusele ja otsusena vastu võtta. Väliskomisjoni ettekandja eelnõu esimesel lugemisel on komisjoni otsusel teie ees seisev Enn Eesmaa. Tänan!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, on teil küsimusi? Ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Eelnõu 94 kohta muudatusettepanekuid ei ole esitatud.

Juhtivkomisjoni kindel seisukoht on olnud panna see otsuse eelnõu esimesel lugemisel lõpphääletusele. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen lõpphääletusele eelnõu 94. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Veenva enamusega – poolt 71 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole – on väliskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmise" eelnõu 94 otsusena vastu võetud. Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. 11:11 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (91 OE) esimene lugemine

11:57 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume neljanda päevakorrapunkti juurde. Algab Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 91 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Andres Anvelt!

11:58 Andres Anvelt

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraatlik Erakond on algatanud eelnõu Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmiseks. Meie ettepanek on muuta Riigikogu 2015. aasta 7. mai otsust julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamise kohta ja nimetada julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni liikmeks Hardi Volmeri asemel Kalev Kotkas. Muudatus tuleneb sellest, et käesolevaks ajaks on Hardi Volmeri Riigikogu liikme volitused lõppenud ja Kalev Kotkase Riigikogu liikme volitused alanud. Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Martin Kuke!

11:58 Martin Kukk

Hea esimees!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kindlasti tervitame teda!

11:58 Martin Kukk

Lugupeetud kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda punkti komisjoni 28. septembri koosolekul ja seda toetati konsensuslikult. Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun vabandust ettekandja käest! See ei ole meil küll tava, aga kas tohiks paluda muudatusettepanekute esitamise tähtaega?

11:58 Martin Kukk

Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määras komisjon 15 minutit pärast Riigikogu täiskogu 29. septembri istungi lõppu. Ka see otsus võeti vastu konsensuslikult.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleb lõpetada. Määrان eelnõu 91

muudatusettepanekute esitamise tähtajaks – head ametikaaslased, palun olge nüüd kiired! – 15 minutit pärast tänase istungi lõppu. Esimene lugemine on lõpetatud ja neljanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

5. 11:14 Riigikogu otsuse "Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine aktsiaseltsi Tallinna Sadam juhtkonnas toimunud korruptsiooni ja sellelaadsete juhtumite tulevikus vältimiseks vajalike meetmete uurimiseks" eelnõu (88 OE) esimene lugemine

11:57 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume viienda päevakorrapunkti juurde. See on Riigikogu liikmete Aadu Musta, Ain Lutsepa, Andrei Novikovi, Andres Ammase, Andres Anvelti, Andres Herkeli, Andres Metsoja, Arno Silla, Artur Talviku, Dmitri Dmitrijevi, Einar Vallbaumi, Enn Eesmaa, Erki Savisaare, Heimar Lengi, Heljo Pikhofi, Helmen Küti, Henn Põlluaasa, Ivari Padari, Jaak Madisoni, Jaanus Karilaidi, Juhan Parts, Jüri Adamsi, Kadri Simsoni, Kalle Muuli, Kersti Sarapuu, Krista Aru, Külliki Kübarsepa, Lauri Laasi, Mailis Repsi, Maire Aunaste, Marika Tuus-Lauli, Mark Soosaare, Mart Helme, Martin Helme, Mihhail Korbi, Mihhail Stalnuhhini, Mihkel Raua, Monika Haukanõmme, Märt Sultsi, Olga Ivanova, Peeter Ernitsa, Priit Toobali, Rainer Vakra, Raivo Aegi, Raivo Põldaru, Rein Ratase, Siret Kotka, Tarmo Tamme, Uno Kaskpeiti, Valeri Korbi, Viktor Vassiljevi ja Viktoria Ladõnskaja esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine aktsiaseltsi Tallinna Sadam juhtkonnas toimunud korruptsiooni ja sellelaadsete juhtumite tulevikus vältimiseks vajalike meetmete uurimiseks" eelnõu 88 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Artur Talviku!

11:58 Artur Talvik

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Mul pole siin pikalt midagi rääkida. 52 rahvasaadikut on algatanud uurimiskomisjoni moodustamiseks Riigikogu otsuse eelnõu. Ma olen veendunud, et soovijaid, nagu ka hiljem selgus, oleks olnud veelgi. Olen käinud seda eelnõu kaitsmas põhiseaduskomisjonis. Sellest, mis põhiseaduskomisjon otsustas, räägib järgmine ettekandja. Aga tundus, et põhiküsimused said vastuse, nii et üldiselt oli otsus konsensuslik. Ma tahan rõhutada, et see ei ole uurimisasutuste ja uurijate, ma mõtlen, prokuratuuri ja kapo töö dubleerimine. Sellest sai väga hästi aru ka Lavly Perling, kes prokuratuuri esindajana oli põhiseaduskomisjoni arutelul kohal. Selle uurimiskomisjoni moodustamise peamine põhjus on erakordselt suur avalik huvi. Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, aitäh! Teile on küsimusi. Kalle Laanet, palun!

11:58 Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Sa nimetasid, et Lavly Perling riigiprokurörina sai aru, et õiguskaitseorganite tööd ei hakata dubleerima. Kas algatajate esindaja sai aru sellest, et selle uurimiskomisjoni ülesandeid tuleb sel juhul tõsiselt täpsustada?

11:58 Artur Talvik

Päris täpselt ma sellest nüüd küll aru ei saanud ja Lavly minu arusaamist mööda sellele tähelepanu ei pööranud. Vastupidi, ta ütles, et uurimiskomisjon on väga hea selleks, et meil saba ja sarved kokku ei jookseks, tal oli selline väljend. Ma kujutan ette, et kui uurimiskomisjon moodustatakse, siis me pöörame sellele väga tähelepanu ja jätame meelde, et saba ja sarved ei tohiks kokku joosta.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

11:58 Igor Gräzin

Siin on siiski ka pealkirjas teatav segadus. Ma loen ette: "... juhtkonnas toimunud korruptsiooni ja sellelaadsete juhtumite tulevikus vältimiseks vajalike meetmete uurimiseks". Sõnal "korruptsioon" puudub mitmus, ühildumine jätab soovida. Pealkirjast ei saa nagu ka aru, mida komisjon tegema

hakkab. Minu küsimus on järgmine: kas siis selle maa keel laulutuuks ei või taevani tõustes üles igavikku endale otsida?

11:58 Artur Talvik

(Naerab.) Täna suurepärase küsimuse eest! Kui korruptsiooni uurimine on igaviku otsimine, siis härra rahvasaadik võib seda niimoodi võtta. Minu arvates on korruptsioon või korruptsiooni väljajuurimine ühiskonnast pigem julgeolekuküsimus kui igaviku otsimine.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

11:58 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea komisjoni ettekandja! Ma tunnustan teid, et te sellise algatusega välja tulite. Aga kui ma vaatan tähtaega, 2016. aasta 1. mai, siis tekib küsimus, kas te suudate selle kõik läbi uurida. Täna selgus veel 2,8 miljonit eurot lisaks, kokku on kõne all juba seitse miljonit. Kas teil ikka jätkub tahet ja jõudu, et see kõik lõpuks siia Riigikogu ette tuua, et me saaksime teada, kes poliitikutest nende tehingutega seotud on?

11:58 Artur Talvik

Aitäh küsimuse eest! Tahte- ja jõuküsimus on tõenäoliselt mõeldud loodavale komisjonile ja tema liikmetele. Aga kodu- ja töökorra seadus näeb ette ka võimaluse tähtaega vajaduse korral pikendada. Nii et ma loodan, et kui see komisjon moodustatakse, siis ei pea tähtaega pikendama ja komisjon suudab intensiivselt tegutseda just tänu erakordsele avalikule huvile. Aga kui on vaja, siis tähtaega pikendatakse.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

11:58 Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen sinuga igati nõus, et korruptsioon tuleb riigist välja juurida, aga pärast seda, kui sa selle eelnõu algatamisprotsessiga algust tegid, on veel mitmeid võimalikke korruptsioonijuhtumeid meedias välja tulnud. Kas sa ei arva, et selle komisjoni tegevust peaks laiendama kõikidele korruptsioonijuhtumitele, mitte ei peaks jääma ainult ühe juhtumi peale? Mis sa sellest arvad?

11:58 Artur Talvik

Kodu- ja töökorra seadus näeb ette, et uurimiskomisjonid peavad tegelema suhteliselt kitsa ja täpse teemaga. Selles mõttes võiks teha laienduse, et loodav komisjon tegeleks riigiettevõtete juhtimisega üldse ja teeks ettepanekuid selle muutmiseks. See võiks olla raporti teema. Teemat väga laiaks ajades võib juhtuda, et komisjoni töö lahustub ära ja me lõpuks ei jõuagi kuhugi. See on suur töö.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

11:58 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud kolleeg! Eestis ei ole väga palju suuri riigiettevõtteid. Kui Riigikogu moodustab uurimiskomisjoni AS-i Tallinna Sadam jaoks, siis võib-olla on mõte sellest, et alustame kohe teiste ettevõtetega, et moodustada samamoodi, eriti, ütleme, Estonian Air, ütleme, ettevõtte tegutses.

11:58 Artur Talvik

Ma ei ... Mul läks lõpp käest ära. Palun, kas te saate korrata?

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Palun anda mikrofon Valeri Korbile, et ta saaks oma küsimust täpsustada!

11:58 Valeri Korb

Ma mõtlen seda, et võib-olla moodustame Riigikogus kohe teisedki korrupsioonivastased komisjonid, mis on seotud teiste riigiasutustega.

11:58 Artur Talvik

Praegu pole küll olulisi viiteid, et teistes riigiasutustes oleks sarnaseid juhtumeid olnud. Tallinna Sadama juhtum on kõige erakordsem, nagu ajakirjandusest võib lugeda ja nagu me uurimisasutustelt oleme teada saanud. Ma loodan, et uurimiskomisjon annab veidi laiemat ülevaadet ka teiste riigiasutuste kohta.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

11:58 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea ettekandja! Seda komisjoni on loomulikult ääretult vaja, selle järele on lausa karjuv vajadus. Aga mulle meenub praegu, et VEB Fondi komisjoniga oli niimoodi, et väga palju uuriti ja ka huvitavaid materjale tuli välja, aga juhtus nii, et kui selle juht läks koalitsiooni, siis kõik see asi soikus ja me enam andmeid ei saanud, midagi ei avalikustatud ja sisuliselt läks see komisjon laiali. Kuidas te seda kommenteerite?

11:58 Artur Talvik

Ma kommenteerin niimoodi, et esiteks me tänase päeva seisuga ei tea, kellest saab uurimiskomisjoni juht. Me tõesti ei tea ka seda, kas aasta jooksul toimub koalitsiooni vahetus või mitte. Minu isiklik lootus on, et see komisjon ei oleks n-ö poliitilise *show* koht, vaid tegeleks asjaga. Selle eelnõu algatamise eesmärk oli see, et see komisjon oleks n-ö igapäevase parteipoliitika ülene. Ma väga loodan, et see ka on selline.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

11:58 Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Hea ettekandja! Ühe algatajana ma kindlasti toetan seda otsuse eelnõu ja toetan uurimiskomisjoni moodustamist. Küllap sa mäletad, et kui toimus arutelu komisjonis, siis Heili Sepp, kes komisjoni oli kutsutud, ütles, et aga miks just seda uurimiskomisjoni väga tarvis on, võib-olla peaks tegema hoopis probleemkomisjoni. Võib-olla sa selgitad algatajate esindajana, miks sinu ja algatajate arvates on tarvis just uurimiskomisjoni, mitte mõnda teist komisjoni varianti.

11:58 Artur Talvik

Aitäh küsimuse eest! Mind isiklikult hämmastas, et õiguskantsleri nõunik tuli Riigikogule või rahvasaadikutele ette kirjutama, missugust komisjoni moodustada. See tõsiselt üllatas, kuigi ta toonitas, et see on vaid tema mõttekäik. Aga edasistest arutelust oli ikkagi näha, et võib-olla auväärne õiguskantsleri nõunik ei saanud täpselt aru, mis vahe on probleemkomisjonil ja uurimiskomisjonil. Selgituseks ütlen, et uurimiskomisjonil on oluliselt suuremad õigused, uurimiskomisjon võib n-ö sanktsioneerida, ta võib väärteole viidates inimesi ülekuulamiseks kohale kutsuda jne. See on uurimiskomisjoni mõte. Põhimõtteliselt on korrupsioonivastane erikomisjon ju olemas, aga erikomisjonil on hoopis teine mõte.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

11:58 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Artur, mul on provokatiivne küsimus. Uurimiskomisjoni loomise algataja olin ka mina. Sul oli väga kihvt ütlus, et see on just nimelt inimeste moodustatud mitte poliitiline, vaid

poliitilisest kõrgemal olev organisatsioon. Igatepidi väga mõistlik ja väga-väga kihvt asi. Nüüd küsin ma provokatiivse küsimuse. Kui tuleb mingisugune jurakas, paneb kaks metallkohvrit lauale ja ütleb, et, Artur Talvik, pane see asi kappi, mida siis Artur Talvik teeb?

11:58 Artur Talvik

Ma panen need siis kappi, kui kästakse. (Naerab.) Küsimus on ainult selles, mis seal kohvri sees on. Sa tahad öelda, et mulle tehakse pakkumine, millest ma ei saa loobuda. Veel kord, Märt, ma tahan toonitada, et seda uurimiskomisjoni ei ole veel tänase seisuga loodud, selle komisjoni liikmed ei ole meile täna teada ja ka uurimiskomisjoni juht ei ole meile teada. Kui palju seal keegi midagi pakkuma hakkab, seda ma ei tea. Aga kohvreid on igasuguseid, jah.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

11:59 Kalle Laanet

Aitäh! Ma tahan ära klaarida ühe ebatäpsuse. Komisjonis osalesid spetsialistidena kaks inimest, need olid Lavly Perling ja Heili Sepp. Nead ei saa teha ettepanekuid, et komisjon teeks ühe või teise muudatuse. Nad esitasid spetsialistidena arvamusi, et kriminaalmenetlus ja uurimiskomisjoni tegevus, nagu ka ettekandja ütles, ei läheks vastuollu, nii et suusad või sarved risti. Nii et palun olgem oma küsimustes ja arvamustes täpsed. Aga nüüd küsimus. Sa korra mainisid, et selle komisjoni tegevusvaldkond võiks olla natuke laiem ehk võiks uurida ka teiste riigiasutuste juhtimissüsteeme, et need oleksid võimalikult korruptsiooniriskivabad. Oled sa siis selle mõttega nõus?

11:59 Artur Talvik

Vähemalt järeldustes peaks jõudma kindlasti suurema üldistuseni kui ainult Tallinna Sadam. Nii on ka pealkirjas öeldud: sellelaadsete juhtumite tulevikus vältimiseks. Ma olen sinuga nõus, et kaks eespool mainitud daami olid komisjonis ekspertidena. Küsimus on selles, kuidas nad oma ettepanekuid esitasid, võib-olla läks seal midagi natuke viltu. Nad tegid ettepanekuid ja pärast tõmbasid veidi tagasi. Võib-olla oli see selline stiiliküsimus.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Karilaid, palun!

11:59 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Ma tuletan lihtsalt meelde, et VEB Fondi uurimiskomisjoniga oli samuti: anti väga palju pressikonverentse ja väga palju juhiti sellele avalikkuse tähelepanu, aga tulemused siiski salastati ja avalikkusel sellest mingit tolku ei olnud. Teine asi on see, kas on selge plaan selle kohta, kas uurimiskomisjoni tegevus on avalik ja jälgitav, või kas tehakse põhjalikud protokollid. Kas sul on endal kindel veendumus, et me tulemused avalikustame ikkagi 2016. aasta mais?

11:59 Artur Talvik

Veel kord ütlen, et ma olen siin kui üks eelnõu algatajatest. See küsimus oli praegu selline, justkui ma juba juhiksin seda komisjoni. Kui see nii läheb, siis minu enda eesmärk on, et see töö oleks võimalikult avalik. Teisest küljest, VEB Fondi lõppraportiga saaksid sina kui rahvasaadik kohe tutvuma minna. Palun! Liigset salastamist on Eesti ühiskonnas liiga palju, läbipaistvus või, ütleme, läbipaistvuse puudumine on oluline teema.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

11:59 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Artur, mul on väga hea meel, et meie uurimiskomisjoni moodustamine Kalle Laanetit häiris. (Naerab.) Ma tahtsin küsida selle asja kohta niimoodi, kui suurt negatiivset mõju või takistamist sina kui arukas ja kogemustega mees Reformierakonna poolt ootad, segamist tähendab, ma mõtlen.

11:59 Artur Talvik

Ma ei tea, Reformierakond on väitnud, et ka nende hulgas oli inimesi, kes olid valmis eelnõule alla kirjutama. Ma veel kord toonitan, et ma ei taha, et sellest komisjonist tuleks selline igapäevase poliitilise kemplemise vahend, vaid et ta uuriks ikkagi asju, mis on meie ühiskonnas tõsiseks probleemiks, ja tegeleks lahenduste otsimisega.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Enn Eesmaa, palun!

11:59 Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud ettekandja! Mind huvitab just selle uurimiskomisjoni istungite avalikustamise aste. Neid astmeid on võimalik ette kujutada õige mitmeid. Võib-olla sa mäletad, et alles hiljuti me siin Riigikogus arutasime, kas Riigikogu komisjonide protokollid ja kogu see töö on avalik või on see salastatud, on see mingi vaheetapp. Väga sageli me siis näiteks väliskomisjonis mõtlesime selle peale, et kui see oleks absoluutselt avalik, siis paljud inimesed, kes tulevad komisjoni, ei räägiks võib-olla lõpuni kõike seda, mida nad teavad või mida nad tahaksid öelda. Ma usun, et uurimiskomisjoni töös on see võimalus isegi suurem. Kas sulle ei tundu, et n-ö täielikku avalikustamist kuni otseülekanneteni välja tuleks siiski vältida?

11:59 Artur Talvik

Ma ei oska seda öelda. Uurimiskomisjonil on võimalik teha täiesti avalikke istungeid, aga kas see on uurimise lõpptulemuse mõttes tark või mitte, see on komisjoni enda otsustada. Kindlasti on mingite juhtumite puhul laiem avalikkus hea, mingite juhtumite puhul, nagu sa ka ise mainisid, on mõistlik pidada ülekuulamist n-ö kinniste uste taga. See on tasakaalu küsimus, et need protseduurilised asjad lõpptulemust rikkuma ei hakkaks.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

11:59 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Praegu ei ole nende 52 allkirja seas ühegi Reformierakonna liikme allkirja, kuigi seal on koalitsiooni kuuluva, kaitsepolitsei endise peadirektori Raivo Aegi allkiri. Mitmed kolleegid reformierakondlased on öelnud, et nemad oleksid ka hea meelega allkirja andnud. Aga ma küsin, kas sina ei pööranud Reformierakonnale tähelepanu, kui seal ühtegi nende allkirja ei ole. Miks neid seal ei ole?

11:59 Artur Talvik

Aitäh küsimuse eest! Ma pean ütlema, et see on ausalt öeldes minu süü. Ma vist suhtlesin kahe Reformierakonna liikmega, kes ei kirjutanud alla, aga pärast selgus tõepoolest, et allkirjastada soovijaid seal erakonnas oli. Ma ei tea, kas kõik oleksid soovinud, aga mingi osa küll. Veel kord, ma ütlen, et see on laiapõhjaline või laiapindne lähenemine. Toetajaid on kindlasti ka Reformierakonna hulgas. Ma ei näe selles suurt probleemi.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Ants Laaneots, palun!

11:59 Ants Laaneots

Ma siin kuulan ja imestan. Tegelikult olen ma ka korruptsioonivastase erikomisjoni liige, aga minu kätte see nimekiri pole jõudnudki, et ma oleksin saanud seisukoha võtta. Mis selle põhjus oli?

11:59 Artur Talvik

See ei ole üldse korruptsioonivastase erikomisjoni teema. See eelnõu tuli konkreetsete rahvasaadikute algatusena, esimesed algatajad olime mina ja Jüri Adams. Mina ja paar nõunikku käisime selle paberiga rahvasaadiku juurest rahvasaadiku juurde. See on sulle vastus, Ants.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

11:59 Valdo Randpere

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tegelikult tahtsin, Artur, sind kiita, et sa ausalt vastasid härra Ernitsa küsimusele ja ütlesidki, et Reformierakonna liikmete käest liiga palju ei küsitud neid allkirju, kuigi toetajaid oli. Minu käest ka ei küsitud. Mul on hea meel, et sa ütlesid välja, et tegelikult oli meie hulgas toetajaid, ja sa peaaegu palusid vabandust selle eest, et meie fraktsioonilt allkirju ei küsitud.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Küsimus, palun! Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andres Anvelt!

11:59 Andres Anvelt

Härra juhataja! Tere taas, head kolleegid! Minul on au tutvustada Riigikogu põhiseaduskomisjoni arutelu, mis toimus teisipäeval, 22. septembril ja kestis tund ja kümme minutit. Peale komisjoni liikmete ja ametnike, nagu ka ennist mainiti, võtsid komisjoni istungist osa eelnõu algatajate esindaja Artur Talvik, riigi peaprokurör Lavly Perling ja Õiguskantsleri Kantselei õiguskorra kaitse osakonna juhataja – õiguskantsleri nõunik Heili Sepp.

Nüüd siis arutelu käigust. Arutelu oli küllaltki pikk ja emotsioonirikas. Eelnõu algatajate esindaja selgitas komisjonile kõigepealt eelnõus sisalduvat ettepanekut moodustada AS-i Tallinna Sadam juhtimise uurimiseks Riigikogu uurimiskomisjon ja kõike sellega seotud kaalutlusi. Ta märkis, et uurimiskomisjon ei soovi segada uurimisorganite tööd, vaid soovib ennekõike tegelda sellega, millega prokuratuur ei tegele, ehk ta soovib tegelda poliitilise vastutuse küsimusega. Tallinna Sadam on ju 100% riigi osalusega firma, kus on poliitiline juhtimine ning mille vastu on suur avalikkuse huvi, mistõttu eelnõu esitajad peavad uurimiskomisjoni loomist kohustuslikuks. Eelnõule on alla kirjutanud 52 parlamendiliiget, mis näitab, et see on fraktsioonide ja rahvasaadikute algatatud eelnõu. Eelnõu kohta küll märgiti, et seal ei ole Reformierakonna fraktsiooni liikmete allkirju, sest ajapuuduse tõttu jõuti rääkida väheste Reformierakonna esindajatega. Seda mainiti Artur Talviku sõnavõttus. Hiljem on mõned Reformierakonna fraktsiooni liikmed öelnud, et nad oleksid eelnõule võimaluse korral alla kirjutanud. Seega on tegemist n-ö fraktsioonideülese eelnõuga, mis näitab, et uurimiskomisjoni moodustamise vastu on olemas laiapõhjaline poliitiline huvi.

Siis esitasidki riigi peaprokurör ja Õiguskantsleri Kantselei esindaja oma tähelepanekuid eelnõu sisu ja teksti kohta. Õiguskantsleri Kantselei esindaja juhtis tähelepanu, et eelnõus peaks võimude lahusus olema üheselt jälgitav. Eelnõus on läbivalt öeldud, et uuritakse toimunud korruptsiooni, mis võib jätta mulje, nagu oleks Riigikogu uurimiskomisjon võtnud enda ülesandeks kuriteo uurimise, aga see on kohtuvõimu ülesanne. Ta märkis, et Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kommenteeritud väljaandes on selgelt öeldud, et on taunitav, kui komisjoni nimes või tegevuses on viidatud seadusrikkumise uurimisele. Tema hinnangul oleks probleemivabam lahendus moodustada uurimiskomisjoni asemel probleemkomisjon kodu- ja töökorra seaduse § 21 järgi, kuna põhiline eesmärk on probleemi, mitte sündmuste uurimine. Samuti peab jälgima, et eelnõu tekstiga ei rikutaks süütuse presumptsiooni põhimõtet. Kui seadusandlik võimuharu on selgelt välja öelnud oma otsuse, et korruptsioon on toimunud, kuigi kohus ei ole seda veel teinud, võivad kaitsealused hiljem kohtumenetluses tuua argumendi, et riik on nende süütuse presumptsiooni väga tugevasti rikkunud.

Riigi peaprokurör märkis, et kogu Euroopas leitakse, et parlamendikomisjonid võivad suurte korruptsioonijuhtumite kriminaaluurimisele kaasa aidata. Seejuures kinnitas ka tema, et peab vaatama,

et võimuharude tegevus ei jookseks risti ja nad ei segaks üksteise tööd. Ta tõi eelnõuga seotud võimalikest ohtudest rääkides välja kolm märksõna: võimude lahusus, süütuse presumptsioon ja sõnastus. Tema hinnangul ei ole parlamendil mõtet uurida korruptsiooni, kuna korruptsioon on kuritegu, mille eest esitatakse kellelegi süüdistus. Peaprokurör suunas mõtlema komisjoni moodustamise kaugemale eesmärgile. Ta leidis, et eesmärk võiks olla uurida Tallinna Sadama juhtimise kontrollimist, et vältida korruptsiooniohtliku olukorra teket tulevikus ning kujundada juhtimismudel, milles oleksid tasakaalus äriühingule omane kasumi saamisele suunatud tegevus ja riigi strateegilised huvid. See tähendab, et uuritakse, kuidas juhiti, kes ja kuidas tegi järelevalvet, kuidas toimus reaalselt juhatuse aruandlus nõukogu ees, kuidas toimis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi järelevalve ning kas nõukogu tegevusse oli kaasatud sisekontroll. Seda kõike prokuratuur uurida ei saa ega jõua. Riigi äriühingute juhtimise kohta tegi peaprokurör ettepaneku moodustada äriühingu nõukogu liikmetest audit, kaasates osa nõukogu liikmeid äriühingu igapäevasesse juhtimistegevusse. Nii tekiks juhatuse vaate kõrvale nõukogu vaade. Peaprokurör lisas, et ei julgeks süütuse presumptsiooni arvestades kasutada eelnõus sõnastust "toimunud korruptsioon".

Eelnõu algatajate esindaja rõhutas, et peab oluliseks just uurimiskomisjoni moodustamist, kuna uurimiskomisjonil on probleemi uurimisel suuremad õigused kui teistel Riigikogu komisjonidel. Artur Talvik oma sõnavõtus juba rääkis uurimiskomisjoni ja probleemkomisjoni erinevusest, nii et ma ei hakka seda kordama. Samuti ei ole eesmärk uurida mitte sama asja, mida uurivad uurimisasutused, vaid korruptsioonijuhtumi poliitilist mõju.

Komisjoni liikmed kuulasid selgitused ära ning avaldasid eelnõu kohta arvamust. Muu hulgas juhiti tähelepanu mitmetele uurimiskomisjoni moodustamise eeldustele ja arutati nende üle. Eelkõige näiteks selle üle, kas uurimiskomisjoni moodustamise otsuses peab olema selgelt kindlaks määratud uurimise eesmärk ja ulatus. Parlament ei sekku ühegi teise põhiseadusliku institutsiooni pädevusse ja probleemne on viidata uurimiskomisjoni nimes ja ülesannetes seadusrikkumisele, kui puudub jõustunud kohtuotsus.

Avaldati arvamust, et süütuse presumptsiooni puudutav on eelnõus probleemne. Eelnõu esitajale tehti ettepanek minna eelnõuga esimesele lugemisele muudetud kujul, asendades eelnõu tekstis "toimunud korruptsioon" sõnastusega "võimalik korruptsioon". Riigi peaprokurör märkis, et ta ei ole kindel, kas sõnastuse selline muutmine probleemi lahendab. Komisjoni liikmena, kui ma ei eksi, tõin mina välja paralleeli sõna "korruptsioon" kasutamisega korruptsioonivastases seaduses. Selle § 9 lõike 1 kohaselt arutab ka Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon kõrgete ametiisikute võimalikke korruptsioonijuhtumeid ja annab nende kohta hinnanguid. Seetõttu leidsin, et ka selles eelnõus võiks kasutada väljendit "võimalikud korruptsioonijuhtumid", kuna seda Riigikogu tööd reguleeriva seaduse tekstis juba kasutatakse. Samuti diskuteeriti sõna "korruptsioon" eri tähenduste üle õigus- ja üldkeeles. Õiguskantsleri Kantselei esindaja märkis, et seadusandja võiks kasutada seda sõna karistusseadustiku mõistes.

Mitmed komisjoni liikmed avaldasid arvamust, et uurimiskomisjoni moodustamine võimaldab tegelda probleemi uurimisega tõhusamalt kui seda teiste Riigikogu komisjonide kaudu tehes. Samuti arvati, et probleemkomisjoni moodustamine ei oleks kõnealuses küsimuses korrektne, kuna uurimiskomisjon moodustatakse avalikku huvi pakkuva sündmuse asjaolude uurimiseks ning kindlasti on Tallinna Sadamas toimunu avalikku huvi pakkuv sündmus. Leiti, et komisjoni nimi ja ülesanded tuleb läbi mõelda nii, et Riigikogu ei võtaks endale volitusi, mida Riigikogu uurimiskomisjonil tegelikult olema ei peaks ja mida ta täita ei saa. Komisjoni eesmärgi ühe võimaliku sõnastusena pakuti välja, et komisjon moodustatakse Tallinna Sadamas toimunud võimaliku korruptsioonijuhtumiga seotud asjaolude väljaselgitamiseks, tegemaks kindlaks, kuidas töötasid nõukogu ja juhatuse, ning toomaks vajaduse korral paralleele teiste riigiettevõtetega.

Eelnõu algatajate esindajalt küsiti, kas tal on visioon, mida Tallinna Sadama juhtimises võiks muuta ning kas peaks muutma ka omandisuhet, et selliseid olukordi tulevikus vältida. Eelnõu algatajate esindaja vastas, et ta ei poolda riigiettevõtete kaotamist, pigem tugevamat kontrolli nende üle ning juhtorganites vastutuse suurendamist. Kuid ta lisas, et see seisukoht võib uurimise käigus muutuda. Komisjoni liige leidis, et poliitilise vastutuse uurimine on keeruline, samas märkis, et probleemid juhtimismudelites on olemas ning võimalikke korruptsiooniriske peaks uurima. Kuid see ei puuduta üksnes Tallinna Sadamat, vaid kõiki riigile kuuluvaid äriühinguid ja sihtasutusi ning seda teemat tuleks käsitleda laiemalt.

Eelnõu algatajate esindaja sõnas, et kodu- ja töökorra seaduse kommentaaris on öeldud, et uurimiskomisjoni eesmärk peaks olema võimalikult spetsiifiline. Komisjon lähtub kõige teravamast ja

kõige suuremat avalikku huvi tekitanud probleemist, kuid eesmärk on laiem ning kindlasti võiks teha võrdleva analüüsi teiste nõukogudega. Komisjoni liikmed märkisid lisaks, et uurimiskomisjoni tegevus peaks olema võimalikult avalik. Mitmed komisjoni liikmed kinnitasid, et oleksid võimaluse korral soovitud samuti eelnõule alla kirjutada. Komisjoni esimees märkis, et komisjoni liikmed on üksmeelsed selles, et uurimiskomisjoni moodustamine on vajalik.

Nüüd lähen ma menetluslike otsuste juurde. Komisjoni arutelu lõpus tehti ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 29. septembriks k.a ehk tänaseks (konsensuslikult), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 9. oktoober 2015 kell 16 (samuti konsensuslik otsus). Ettekandjaks otsustati määrata põhiseaduskomisjoni liige Andres Anvelt (ka see oli konsensuslik otsus). Aitäh!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Teile on küsimusi. Tarmo Tamm, palun!

11:59 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea kolleeg Andres, sa oled üks eelnõu algatajatest. Nagu teada on, uurivad kapo ja prokuratuur võimalikku korruptsiooni ja neid tehinguid ning nüüd moodustatakse veel uus komisjon. Milline saab olla endise ja uue komisjoni töösuhe ja alluvussuhe? Kas kapo ja prokuratuur on häiritud, et see komisjon moodustatakse, või on sellel Riigikogu moodustataval komisjonil õigus kutsuda neid aru andma, kuidas uurimine on edenenud? Kuidas te koostööd koordineerite?

11:59 Andres Anvelt

Aitäh! Jah, alati on erinevate võimude tegevuse puhul oluline, et need oleksid lahutatud. Esiteks, kõik Riigikogu komisjonid, näiteks korruptsioonivastane erikomisjon ja loodav uurimiskomisjon, on oma tegevuses üksteisest täiesti sõltumatud, nad on aruandekohustuslikud sellesama Riigikogu täiskogu ees. Mis puudutab koostööd uurimisasutustega, siis siin kehtib seesama reegel, et kõik riigi esindajad ja mitte ainult riigi esindajad, ka eraisikud on kohustatud uurimiskomisjoni ette tulema, mis ongi üks kõige suurem erinevus võrreldes näiteks korruptsioonivastase erikomisjoniga. Aga selge on, et kriminaalmenetluses, mille kohta on meil vastu võetud seadus, kehtivad teatud reeglid, näiteks mida menetleja saab või ei saa rääkida, ja siin võib see piir ette tulla. Kindlasti ei sega see kriminaalmenetluse teostajat rääkimast või aru andmast ükskõik millisele komisjonile, kas erikomisjonile või uurimiskomisjonile uurimise käigust üldises mõttes, näiteks sellest, millised on ajalised raamid jne. Kuid uurimistoimingutes oleme me ise piiranud ära – ja minu meelest oleme õigesti teinud – sellesama võimude lahususe, et meie kui seadusandja ei saaks jooksvalt otseselt sekkuda kriminaalmenetluse protsessi. Me saame sellesse sekkuda kui üldisesse protsessi ehk kui menetlusse laiemalt, aga mitte konkreetselt ühte menetlusse.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

11:59 Mati Raidma

Aitäh! Sa rääkisid päris pikalt pealkirjas olevast juriidilisest probleemist ja ka sellest, et üks ideedest oli esitada see eelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul. Miks seda ei tehtud ja millega see arutelu komisjonis päädis?

11:59 Andres Anvelt

Aitäh! See on väga asjakohane küsimus. Esiteks, me tahtsime, et uurimiskomisjon hakkaks kiiremini tööle. Peale esimese lugemise lõpetamist on palju parem ja kiirem koostöös algatajate esindajaga eelnõu parendada ja seal muudatusi teha. Enne esimest lugemist oleksime me pidanud sisuliselt kõigi 52 algatajaga uuesti hakkama seda protsessi avama ehk me oleksime lükanud seda kõike aina edasi, edasi ja edasi. Ma arvan, et nii tehti puhtalt operatiivse reageerimise eesmärgil.

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Karilaid, palun!

11:59 Jaanus Karilaid

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Siit puldist on täna korduvalt hoiatatud, et uurimiskomisjon ei tohi segada uurimisorganite tööd. Ole hea, too mõni praktiline näide, kuidas uurimiskomisjonil on võimalik uurimisorganite tööd segada.

11:59 Andres Anvelt

Aitäh! Neid praktilisi näiteid ei ole mul kuskilt võtta. Ma olin eelmises Riigikogu koosseisus kahes uurimiskomisjonis, nii VEB Fondi komisjonis kui ka elamislubade komisjonis, aga ma ei näinud kordagi kas opositsiooni- või koalitsioonipoliitikust komisjoni liikme pahatahtlikku tegevust uurimisorganite suhtes. See on täiesti normaalne. Kindlasti on võimalikud sellised sammud, kui sa saad teada mingisuguse menetlusliku saladuse ja ruttad sellega meedia ette, pigem tehakse nii teadmatusest. Aga seda ei ole toimunud. Tegelikult on mul hea meel tõdeda, rääkides ka sellest viimasest komisjoni diskussioonist ja varasematest uurimiskomisjonidest, et me oleme normaalne, hästi toimiv õigusriik, kus erinevad võimud, ükskõik, kas see on täitevvõim, seadusandlik võim või kohtuvõim, austavad üksteist ning suhtuvad üksteise tegevusse austuse ja lugupidamisega.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

12:00 Peeter Ernits

Hea juhataja! Ettekandja! Võib-olla sa mäletad, et põhiseaduskomisjonis oli meil arutelu, kus prokuratuuri taustaga kaunid daamid rääkisid, et äkki peaks selle sõna "korruptsioon" kasutamise üle natuke mõtlema, sest Euroopa Inimõiguste Kohus võib pärast hakata seadusandja poole näppu viibutama. Ma vahepeal küsisin tulevaselt riigikohtunikult Peeter Roosmalt, kes on kaua seal kohtus töötanud, kas selline näpuviibutus võib tulla. Teadmiseks kolleegidele, ta ütles, et vaevalt küll.

12:00 Andres Anvelt

Aitäh! Ma saan konstateerida, et siin on jällegi seesama võimude lahususe printsiip. Nemad tundsid muret ja väljendasid seda, nüüd on meie asi sellest mitte heituda, vaid käituda nii, kuidas meie näeme selle mure lahendamise teid. Nii see ongi. Tuleb mõista nende probleemipüstitust. Kui nüüd konstrueerida seda selles mõttes, et riik räägib juba toimunud konkreetsest korruptsioonijuhtumist näiteks ühes formaadis ehk seadusandliku kogu uurimiskomisjonis ja teises formaadis ehk ei täitev- ega ka kohtuvõimu poolt ei ole sellelesamale otsusele veel jõutud, siis võib tõesti olla tõsine probleem ja konflikt ka terminites. Ma arvan, et nii tulevase uurimiskomisjoni tegevuse efektiivsuse huvides kui ka selle huvides, et see kriminaalmenetlus saaks võimalikult kiiremas korras lõpule viidud, on parem hoiduda teineteise, ütleme niimoodi, heinamaadele tungimast.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 88 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän eelnõu 88 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 9. oktoobri kell 16. Esimene lugemine on lõpetatud ja viienda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

6. 11:55 Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (42 SE) esimene lugemine

11:57 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kuuenda päevakorrapunkti juurde. Algab põhiseaduskomisjoni algatatud kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 42 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andre Seppa!

11:58 Andre Sepp

Väga austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Teie ees on esimesel lugemisel seaduseelnõu 42, mille on algatanud põhiseaduskomisjon. Eelnõu 42 on esitatud esimesele lugemisele muudetud kujul. Nimelt soovitakse kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise muuta kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse kahte paragrahvi. Paragrahvi 5 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse see järgmiselt, et hääletamisõigus on Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes on valimispäevaks saanud 16-aastaseks. Samuti muudetakse sama paragrahvi lõiget 5, mis sätestab kandideerimisõiguse, mis algab 18. eluaastast, ja § 46 lõiget 2, mis käsitleb eelhääletamise õigust ja samuti valimisõiguse algamist 16. eluaastast. Seadust täiendatakse ühe paragrahviga, milleks on "Teavitamiskohustus". See määrab kindlaks isikute ringi, kellel on andmeid 16–17-aastase isiku kohta, kes tuleb valimisõiguse tähenduses teovõimetuks tunnistada, ja kes on kohustatud sellest teada andma. Muudetakse ka rahvastikuregistri seadust, mis on samuti seotud 16–17-aastase isiku valimisõiguse tähenduses teovõimetuks tunnistamisega, ja ka tsiviilkohtumenetluse seadustikku, kus sätestatakse alaealisele isikule eestkostja määramist ja alaealise isiku valimisõiguse tähenduses teovõimetuks tunnistamist.

Annan lühidalt ülevaate eelnõu menetlemise käigust. Käesoleva aasta 13. augustil jõustus Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatus, mille kohaselt on kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduses ettenähtud tingimustel hääleõiguslikud selle omavalitsuse maa-alal püsivalt elavad isikud, kes on vähemalt 16 aastat vanad. Tuleneb see põhiseaduse § 156 lõikest 2. Selleks, et viia kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus kooskõlla põhiseaduse üldnimetatud sättega, algatas põhiseaduskomisjon s.a 25. mail kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis on praegu teie ees. Vabariigi Valitsus andis eelnõu kohta oma arvamuse s.a 3. juulil ning tõi välja, et lisaks kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusele vajavad muutmist ka tsiviilkohtumenetluse seadustik ja rahvastikuregistri seadus. Põhiseaduskomisjon, arutanud eelnõu 42 oma s.a 15. ja 21. septembri istungil, otsustas Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 98 sätetele tuginedes esitada kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul, kuna eelnõu algtekstile lisatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja rahvastikuregistri seaduse muutmine on olemuslikult seotud algatatud kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõuga ning sellest tulenevalt on mõistlik teha need muudatused eelnõus juba esimesel lugemisel. Lisanduvate säteteta ei oleks see regulatsioon terviklik.

Annan ülevaate ka seaduseelnõu aruteludest põhiseaduskomisjoni istungitel. 15. septembril arutasime valimisõiguse mõttes teovõimetuks tunnistamise menetlust ja sellega seonduvat. Justiitsministeeriumi esindaja, kes menetluse juures viibis, selgitas, et Justiitsministeeriumi ja põhiseaduskomisjoni koostööna on valminud regulatsiooni kavand, mis näeb ette, et kohaldamisele kuuluksid just täisealisele isikule eestkostja määramise sätted ja mitte alaealisele isikule eestkostja määramise sätted.

Täiskasvanule ja alaealisele eestkostja määramise alused on erinevad, sest alaealise isiku teovõime on piiratud tema vanuse tõttu ja eestkostja määratakse isikule ainult juhul, kui tal ei ole vanemaid. Muu hulgas leiti, et pakutud regulatsiooniga pannakse just 16–17-aastase vaimuhaige lapse vanemale lisakohustus teavitada oma lapse piiratud teovõimest, ning kui laps saab 18-aastaseks, siis tuleb kogu menetlus uuesti läbi teha. Selle üle toimus arutelu.

Veel tundsid komisjoni liikmed huvi, kui palju võiks olla neid isikuid, kellelt peaks kõnealuse regulatsiooni alusel valimisõiguse ära võtma, ja kui palju on tänase seisuga täiskasvanutele määratud eestkostjaid. Küsiti, kui kaua võib eestkostja määramise protsess aega võtta, ja uuriti, millised on sellega seonduvad kulud. Komisjonis leiti, et eelnõus on veel üsnagi lahtisi küsimusi, ja seetõttu otsustasime konsensuslikult jätkata eelnõu menetlemist järgmisel istungil. Küll aga otsustati määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige, teie ees kõnelev Andre Sepp.

Järgmisel istungil saime tõstatatud küsimustele vastused. Sotsiaalministeeriumist laekunud andmete põhjal selgus, et Sotsiaalkindlustusameti puudeekspertiisi järgi oli 1. jaanuari seisuga 16–17-aastasi isikuid, kelle kohta oli tehtud raske ja sügava psüühikahäire ja/või vaimupuude otsus, mis kehtis, 417. Siseministeeriumi andmete põhjal on kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel 18–25-aastaseid valijaid 121 956 ning valimisõiguseta selliseid isikuid on 497, mis teeb keskmiselt nende kahe aastakäigu arvuks 124. Justiitsministeeriumi esindaja selgitas küsimust, kui palju võiks valimisõiguse tähenduses teovõimetuks tunnistamise menetlus aega võtta. Saime vastuseks, et see võtab aega 70–72 päeva. Komisjoni arvates oli väga oluline ka eelnõu seletuskirjas rõhutada asjaolu, et kui 16–17-aastase isiku suhtes on teovõimetuks tunnistamise ekspertiis juba tehtud, siis ei pea seda pärast tema täisealiseks saamist talle eestkostja määramise menetluses uuesti tegema ja kohus saab arvestada juba varem

tehtud ekspertiisi tulemusi.

Komisjonis väljendati ka seisukohta, et 16–17-aastase isiku valimisõiguse tähenduses teovõimetuks tunnistamise menetlus ei peaks käima kohtu kaudu – see oli meie esitatud hüpoteetiline võimalus –, vaid selleks võiks moodustada näiteks hoopis mõne haldusorgani või teha see mõne haldusorgani ülesandeks. Küll aga juhtisid mitmed komisjoni liikmed ja ka kohal viibinud spetsialistid tähelepanu, et kuna põhiseaduse § 57 lõige 2 näeb ette, et hääleõiguslik ei ole Eesti kodanik, kes on kohtu poolt – ja üksnes kohtu poolt – teovõimetuks tunnistatud, siis peab ka kõnealune menetlus käima ainult kohtu kaudu, mis teatud määral kohtu tegevuskoormust võib-olla suurendab.

Komisjoni liikmed tegid ka ettepanekuid. Lisan siia juurde, et muudatused on välja töötatud koostöös Justiitsministeeriumi ja Siseministeeriumi ametnikega, kelleks olid Indrek Niklus, Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse juhataja, Stella Johanson, Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik, ning Mairis Kungla, Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna juhataja asetäitja õiguse alal.

Põhiseaduskomisjoni 21. septembri istungil tehti ka menetluslikud otsused: me tegime ettepanekud saata eelnõu täiskogu päevakorda 29. septembriks ehk tänaseks (konsensuslikult), esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult) ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 13. oktoober kell 17.15 (ka konsensuslikult). Aitäh!

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, teile on küsimusi. Toomas Vitsut, palun!

13:06 Toomas Vitsut

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Tegemist on verivärskelt vastu võetud seadusega. Selle seaduse muutmise käigus oli Keskerakond kriitiline paljude küsimuste suhtes. Näiteks ei tohiks põhiseaduse muutmine meie arvates toimuda väga kergekäeliselt ja kaalutlemata. Nüüd asume uuesti seda seadust muutma, just võtsime vastu ja kohe asume muutma. Kas ei ole mitte tegemist seadusandliku praagiga? Ja kui see on seadusandlik praak, siis kes selle eest vastutab?

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Seaduseelnõu 42 puhul on tegemist siiski seaduse põhiseadusega vastavusse viimisega. Nimelt, põhiseadust muudeti kahe koosseisu menetlemise käigus ja nüüd on Riigikogu ülesanne viia olemasolevad seadused põhiseadusega kooskõlla, mida eelnõu 42 ka selgelt teeb.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

13:06 Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud eelnõu algataja esindaja! Kehtivas seaduses öeldakse, et kohaliku omavalitsuse volikokku on õigus kandideerida igal hääleõiguslikul Eesti kodanikul. Muudatusega tahate te selle õiguse ära võtta 16- ja 17-aastastelt, kellele te just valimisõiguse andsite. Mis on 16- ja 17-aastastel puudu, et nad võivad valida, aga kandideerida ei tohi? Senimaani oli õigus kandideerida kõigil, kellel oli valimisõigus.

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Kehtiv seadus sätestab, et kandideerimisõigus on valimisealisel isikul. Sama paragrahvi esimene lõige sätestab ära valimisea, mis praegusel puhul on veel 18 eluaastat. Soovisime, et uues seaduses oleks selgelt välja kirjutatud 18. eluaasta, ja nii see siin ka seisab. Nii et kedagi valimisel kandideerimise õiguse mõttes ei olemasoleva seadusega ega selle uue algatusega ei diskrimineerita.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Adams, palun!

13:06 Jüri Adams

Aitäh! Mul on küsimus nende arvude kohta. Me saime Sotsiaalministeeriumist teada prognoosi, et on üle 400 sellise inimese. Hiljem on meile laekunud andmed selle kohta, et Eestis on 18-aastaste ja

vanemate inimeste arv, kellelt on hääleõigus ära võetud, kõikides vanusegruppides, tähendab, kuni 100-aastasteni välja, 3400. Need arvud ei lähe omavahel kokku. Üks võimalus on, et vanemaealiste hulgas ei ole hääleõigust ära võetud mitte kõigilt, kellelt oleks pidanud võtma, või on siis see Sotsiaalministeeriumi arv mingitel põhjustel põhjendamatult suureks muudetud või on äkki mõlemas arvus viga. Mis te arvate, kuidas see asi tegelikult peaks välja tulema ja kas oleks võimalik saada kuskilt täpsemaid arve?

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Seda me komisjonis ju koos arutasime. Kui Sotsiaalministeeriumi esindaja meile neid arve esitles, siis ta tõdes, et ei ole väga selget ülevaadet nendest valijatest, kellel on piiratud valimisõigus, ning neist, kellel ei ole valimisõigust ja kellele on eestkostja määratud. Rahvastikuregistrisse on kantud nende inimeste andmed, kelle kohta on tehtud vastav kohtuotsus. Need andmed meile esitatigi. Eelnõu 42 käsitleb 16–17-aastaseid. See arv on ehk oletuslik ja minu kui ettekandja ja põhiseaduskomisjoni liikme arvates ei mõjuta selle täpsus seaduse muutmise eesmärki. Seetõttu tuleks leppida nende arvudega, mis on meile Sotsiaalministeeriumist esitatud.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

13:06 Kadri Simson

Aitäh! Ma küsin uuesti. Mis on põhjendus, et 16- ja 17-aastased, kellele on antud õigus valida kohalike omavalitsuste volikogusid ja kes on Eesti kodanikud, ei tohi kandideerida? Miks nad ei ole küpsed kandideerima?

13:06 Andre Sepp

Seda eelnõu teema menetlemisel ei käsitletud ja selle kohta on praegu aluseks üksnes põhiseaduse tõlgendus.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

13:06 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Kooliinimesed kindlasti teavad, et 16–17-aastased on enamasti veel põhikooliõpilased või just lõpetavad põhikooli. Praegu käivad nad põhimõtteliselt 6. või 7. klassis. Millised meetmed te olete ette näinud või näete, et koolid saaksid tegelda oma põhitööga ehk hariduse andmisega, mitte ei peaks tegelema sellega, et tõrjuda koolidest eemale poliitpropagandiste? Millised on meetmed või karistusmäärad jne? Milline on teie arusaam sellest ja mida te ette võtate?

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Arusaamad võivad poliitikutel olla erinevad. Valimistegevus, aktiivne valimispropaganda on reguleeritud täpselt selliselt, nagu kehtivad seadused ette näevad. Kui tuleb mõni teistsugune algatus ja see leiab toetust, siis on võimalik seda arutada. Toimiva praktika alusel mulle isiklikult ettekandjana tundub, et see niivõrd probleemne koht ei ole. Aga kui peaksid ilmnenema probleemid, siis on võimalik seda ju arutada. See seaduseelnõu seda ei käsitle.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

13:06 Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Hea ettekandja! Ma jätkan kolleeg Kadri Simsoni küsimust. Te ütlesite, et see, miks 16-aastased ei peaks saama ka kandideerida, ei olnud komisjonis arutelu all. See ei vasta tõele, et seda ei arutatud. Keskerakonna fraktsioon pani komisjonis isegi hääletusele selle punkti, kas tohib kandideerida või ei tohi.

13:06 Andre Sepp

Jah.

13:06 Priit Toobal

Teie hääletasite vastu ettepanekule see lõige eelnõust välja arvata. Mis oli teie kaalutlus, miks 16–17-aastased ei tohiks kandideerida?

13:06 Andre Sepp

Jah, komisjonis tehti ettepanek § 5 lõige 5 eelnõust välja jätta ja selle ettepanekuga mina komisjonis ei nõustunud.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Tanel Talve, palun!

13:06 Tanel Talve

Aitäh! Hea ettekandja! Kas komisjonis oli arutlusel ka kooliprogrammides tehtavad võimalikud muudatused, mis annaksid noortele inimestele parema võimaluse ühiskonnateadustega kursis olla?

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Nendel komisjoni istungitel, kus me eelnõu 42 arutasime, seda teemat ei tõstatatud. Küll aga on ilmselt võimalik seda teha teistes komisjonides teisel tasemel. Algataja esindajana arvan ma, et see diskussioon võiks toimuda kõigil tasemetel.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

13:06 Lauri Luik

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tulen korra härra Sultsi küsimuse juurde tagasi. Teatavasti on ju ka praegu meie üldhariduskoolides õpilasi, kes on 18-aastased ja seega valimisealised. Kas teie arvates on praegu see probleem, et valimispropaganda hirmsasti koolidesse tikub, või seda ei ole? Mina ei ole seda väga täheldanud.

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Sama meelt olen ka mina. Tõepoolest, praegu on üldhariduskoolides 18-aastaseid õpilasi, kes võtavad täie õiguse ja vastutusega osa ühiskonnas toimuvatest protsessidest. Praegu ei ole valimispraktikas seda eriti täheldatud, et me peaksime seda teemat siin laiemalt arutama. Mina kui mitmetel valimistel osalenu, nii ühes kui ka teises rollis, ei ole seda täheldanud. Pigem tekib siin kandideerija eetika küsimus, kuidas ta käitub üldhariduskoolides, muudes sotsiaalasutustes jne. See teemaring on tegelikult ju laiem.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Korb, palun!

13:06 Mihhail Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma esitan veel korra kolleeg Priit Toobali küsimuse, mis on põhjused, miks just teie ei lubanud inimestel, kes on 16 või 17 aastat vanad, kohalike omavalitsuste valimistel osaleda ja oma eakaaslasi esindada. Mina küll ei kuulnud teie eelmisest vastusest põhjust, miks teie sellele vastu hääletasite.

13:06 Andre Sepp

Aitäh! Hääletasin vastu seetõttu, et olen olnud kahe viimase Riigikogu koosseisu liige, kus toimusid põhiseaduse muutmise arutelud ja otsus ka vormistati. Nende arutelude põhjal olen ma sisemiselt veendunud, et kandideerimise õigus oleks põhjendatud alates 18. eluaastast. Sellest lähtudes ma ka käitusin.

13:06 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

13:07 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Tahan tähelepanu juhtida härra Luige täielikule ämbrisse astumisele. Kui põhikoolis õpib 18-aastane inimene, siis ta peab olema kolm aastat mingis klassis istunud. See on esimene asi. Ärge gümnaasiumi ja põhikooli segamini ajage! Tahan täiendada Tanel Talvet ja öelda talle aitäh. See eelnõu on ette valmistamata. Tähendab, enne tuleb õppekavad ette valmistada ja alles siis saab hakata midagi muud tegema. Teie teete hoopis äraspidist poliitikat. Inimesi ei valmistata ette, inimesed on heausklikud ja mõjutatavad. Kas ei ole teie eelnõu tehtud mitte selle mõttega, et senikaua, kuni lapsed asjast aru ei saa, panete nad valima?

13:07 Andre Sepp

Aitäh! Ma veel kord toonitan, et eelnõu menetlus on algatatud vastavalt riigis kehtivale põhiseadusele. Põhiseaduskomisjoni õigus ja kohustus oli ja on viia olemasolevad õigusaktid vastavusse riigi põhiseadusega.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Külliki Kübarsepp, palun!

13:07 Külliki Kübarsepp

Aitäh! Politiseerimist on väga raske tähele panna, kui ise sellega tegeled. Siit ka minu küsimus. Seletuskirjas tuuakse välja, et eelkõige valla- või linnavalitsuse ametnikel on kohustus teada anda, kes on 16-aastased pädevad valijad ja kes mitte. Teatavasti ei ole ametnikud tihtilugu sõltumatud poliitilisest juhtkonnast ja poliitilise juhtkonna üks eesmärke on kindlasti jääda võimule. Kuna see puudutab kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadust, siis kus on siin see erapooletuse garantii?

13:07 Andre Sepp

Aitäh! Garantiiriski maandamine tuleneb lisatud §-st 30 "Teavitamiskohustus", kus on kindlaks määratud see isikute ring, mis seletuskirja järgi ei ole lõplik. Teavitamiskohustuslik on perekonnaseisuasutuse või muu valitsusasutuse või valla- või linnavalitsuse ametnik, politseiametnik, raviasutuse või hoolekandetasutuse juht, kohtunik, prokurör, notar ja kohtutäitur. Seda isikute ringi on siin suuresti laiendatud, et oleks võimalik vältida seda riski, mille te oma küsimuses välja tõite.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Karilaid, palun!

13:07 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Just põhiseaduskomisjoni liikmetele meeldib alati rääkida, et kõik eelnõud tuleb esitada terviklikult ja on vaja vaadata tervikpilti. Aga nüüd tuleb välja, et te ikkagi ei taha seda tervikpilti näha. Nagu härra Talve küsimusest selgus, on teil analüüsimate õppekavad ja tegemata ka ettevalmistus. Te käitute praegu natuke rehepapi moodi: tahate saada noorte hääli, aga ei taha õpetada noori vastutama. Kas te kardate sisepoliitilise konkurentsi tugevnemist või milles see probleem on?

13:07 Andre Sepp

Aitäh! Need arutelud põhiseaduse muutmise üle on siin saalis toimunud. Ma väga pikalt kogu seda diskussiooni tutvustada enam ei jõua, selleks ei ole piisavalt aega. Jah, ma olen nõus, et Riigikogu liikmed, siia valitud rahvasaadikud peavad ühiskonnas toimuvaid protsesse tajuma ning oskama analüüsida, tuua välja probleeme ja leida lahendusi. Seaduseelnõu 42 kontekstis on need arutelud sisuliselt toimunud ja otsuseks vormistatud. Praegu on käsil põhiseadusega kooskõlla viimine.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Andrei Novikov, palun!

13:07 Andrei Novikov

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas oli öeldud, et seaduse vastuvõtmise eel tehtud Justiitsministeeriumi analüüsi järeldused olid, et valimisea langetamine ei tingi teiste õiguste või kohustuste muutmist. Praegu tegeleme me õiguste ja kohustuste muutmise. Kas sellest võib teha järelduse, et põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu menetlemise ajal ei olnud läbi mõeldud täna menetluses olevate paranduste vajadus?

13:07 Andre Sepp

Paranduste vajadus tekib alati. Aga nagu ma ka algatajate esindajana ütlesin, eelnõu on teie ees esimesel lugemisel muudetud kujul. Tõepoolest, me algatasime põhiseaduskomisjonis eelnõu 42 ja pärast juhtis Vabariigi Valitsus tähelepanu olulistele küsimustele, mida ei saa jätta käsitlemata. Selles on valitsuse esindajad ja põhiseaduskomisjon ühel meelel.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

13:07 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea kolleeg! Ma ei taha enam diskuteerida selle üle, kas 16-aastastele valimisõiguse andmine oli õige või ei, selle me oleme siin juba ära diskuteerinud. Aga ma küsin sinu käest, mis saab siis, kui Riigikogu ei vii seadusi põhiseadusega kooskõlla.

13:07 Andre Sepp

Aitäh, hea kolleeg! Siis on põhiseadust rikutud ja algatatakse põhiseaduse järelevalve protsess. Riigikogu liikmetena me seda kõik teame ja tunnetame enda vastutust. Loodan, et me selle seaduseelnõu menetlemisel käitume ühtselt.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Karilaid, palun!

13:07 Jaanus Karilaid

Aitäh! Ma küsin teie kui põhiseaduskomisjoni liikme käest, kas te siis tahate väita, et kõik ülejäänud seadused on põhiseadusega kooskõlas.

13:07 Andre Sepp

(Naerab.) Aitäh! See on meie ülesanne ja meie vastutus, et nad oleksid kooskõlas. Selleks on ka vastavad institutsioonid, kes seda jälgivad ja võimalikke nihkeid ja vastuolusid meie ette siit Riigikogu puldist toovad.

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Soovivad. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Vabaerakonna fraktsiooni esindaja Jüri Adamsi!

13:07 Jüri Adams

Lugupeetud rahvaesindajad! See on taas üks neid juhtumeid, kui seetõttu, et meilt on kodukorraseadusega ära võetud võimalus esimesel lugemisel läbirääkimistel osaleda, lubasid fraktsiooni esindajad mulle lahkelt kasutada ametlikult fraktsioonile antud aega nende mõtete väljendamiseks, mida ma tahan tegelikult enda nimel väljendada ja mida ma ei ole nendega kooskõlastanud.

Alustan sellest, et esimese lugemise mõte on traditsiooniliselt olnud selles, et saada vastus kahele põhimõttelisele küsimusele. Esiteks, kas sellesisulist seadust riigis üldse on vaja. Teiseks, kas esitatud eelnõu sobib võtta seaduse koostamisel aluseks. Minu vastus esimesele küsimusele on tingimusteta jaa:

jah, see seadus on vajalik. Kui võeti vastu poliitiline otsus, et kohalikel valimistel hääletamisega alandatakse, siis tuleb lahendada küsimus, mis on tekkinud seetõttu, et ka nooremas vanusegrupis on inimesi, kellel on kas mingi vaimne häire või muu viga, mille tõttu nad põhimõtteliselt ei peaks saama hääletamisest osa võtta. See probleem on vanemate inimeste puhul lahendatud, nooremate puhul veel mitte.

Teisele küsimusele, kas see eelnõu sobib seaduse aluseks, vastan ma, et põhimõtteliselt küll, aga mitte kõige paremini. Minu ettepanek on anda sellele edasise menetluse käigus teistsugune, veidike lihtsam kuju. Püüan selgitada, milles on asi.

Siin kõlas vahepeal küsimus, mispärast just niisugune ja mitte teistsugune vanus. Riikides on kehtestatud väga erinevad vanusepiirid noortele mitmesuguste õiguste andmisel, aga on kaks kõige tähtsamat piirmäära. Esiteks, see vanusepiir, kunas saab inimene tsiviilseaduste mõttes täiskasvanuks. See tähendab, kunas tal on õigus abielluda ja õigus oma varaga ükskõik mida teha. Juristid nimetavad seda vara käsutamise õiguseks, mis võib minna kas või selleni, et sa võid kinkida kogu oma vara kerjusele ja kellelgi ei ole õigust ütelda, et seda ei oleks tohtinud teha. See vanusepiir on meil 18 eluaastat. Peale selle on igas riigis kehtestatud vanusepiir, millal inimene saab täiskasvanuks poliitilises mõttes. Seegi on meil olnud 18 eluaastat. Aga näiteks enne teist maailmasõda oli Eestis see piir 21 eluaastat. Nüüd on olukord niisugune, et me anname osa poliitilisi õigusi inimestele, kes ei ole tsiviilseadustiku mõttes täiskasvanud. Jah, see on õiguslikult võimalik, aga seda tuleb vaadata kooskõlas mitmesuguste teiste regulatsioonidega. Mina sain küll aru niimoodi, et need inimesed, kes algatasid selle põhiseaduse muudatuse, ei taotlenud seda, et alla 18-aastane inimene saaks ka kandideerimisõiguse, st passiivse valimisõiguse.

Edasi, eelnõus on kasutatud sellist väljendit nagu "teovõimetus valimisõiguse tähenduses", aga kuulsin siin ka väljendit "teovõime valimisseaduse tähenduses". Ma arvan, et siin on midagi sassi läinud. See juhtus vist üle-eelmise Riigikogu koosseisu ajal, kui aeti sassi kahest eri keelest võetud sõnad. Meil on tsiviilseadustikus üks sõnavara ja mõistete kogum ning avaliku õiguse seadustes teine. Teovõime kuulub tsiviilseadustiku valdkonda, teovõime ei ole mõiste, mis käiks avaliku õiguse alla. Nii et kui me räägime teovõimest valimisseaduse tähenduses, siis umbes niisama hästi võiks kõlada lause, et me räägime abiellumise õigusest näiteks Vabariigi Valitsuse seaduse tähenduses või abielu lahutamise õigusest, ütleme, Vabariigi Presidendi töökorra seaduse tähenduses. Need on samavõrra absurdsed laused.

Ma palun aega juurde!

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

13:07 Jüri Adams

See, mida me siin arutame, ei ole mitte teovõime valimisseaduse tähenduses, vaid selle asja nimi on hääleõigus. Ma kutsungi üles loobuma niisugusest akadeemilisest eufemismist, mille üks Eesti jurist kunagi välja mõtles ja mida keegi peale tema ei ole kasutanud. Räägime asjast selle õige nimega! Teine küsimus on, mida ütleb meile põhiseadus. See on natukene vaieldav küsimus. Vaadake, põhiseaduses on öeldud, et hääleõiguse kaotab inimene pärast seda, kui kohus on ta tunnistanud teovõimetuks. Ta peab olema tunnistatud teovõimetuks sellisel määral, et talle määratakse õiguste ja kohustuste täiskomplektiga eestkostja. Minule on hakanud üha enam tunduma, et me oleme siin avastanud ühe põhiseaduse kui mitte just praagi, siis vähemalt ebaõnnestunud koha. Meie põhiseaduses on terve hulk kohti, kus teksti koostajad ei ole osanud ühemõtteliselt kirja panna, mida nad tahavad, ja on kasutanud lühiduse eesmärgil teatud sõnastust, väljendades "mida" hoopis "kuidas" kaudu. Tuntuim näide selle kohta on kohaliku omavalitsuse peatükis, kus on tahetud väljendada mõtet, et Eestis on ühetasandiline omavalitsus. Seal on öeldud, et omavalitsusüksused on linnad ja vallad. Sellega oli omal ajal palju jama.

Nüüd on meil samalaadne probleem. Põhiseaduses on minu arvates tahetud öelda sisuliselt seda, et ainukene tõsine alus, miks inimeselt võib hääleõiguse ära võtta, on see, kui tal on peas midagi korrast ära. Aga seda ei ole osatud paremini öelda ja mõte on sõnastatud teovõime mõistet kasutades. Tekib aga küsimus, kui palju peaks siis Eestis niisuguste noorte kohta käivaid pabereid kohtust läbi laskma. Tõenäoliselt jääb see arv alla saja, neid noori ei ole nende kahe aastakäigu kohta näiteks 400. Mida see maksab? On prognoositud, et üks säärane kohtuasi maksab 1200 eurot. Minu arvates ei ole mõtet

hakata seda 1200 eurot korrutama 80-ga või 90-ga. Lihtsam oleks minna mingisugust teist teed, et me näiteks – väga paljudes teistes eluvaldkondades on niimoodi – kuulutame hääleõiguse kaotanuks kogu teatud kriteeriumidele vastava noorterühma ja anname samas nende vanematele, kes on nende seaduslikud esindajad, võimaluse pöörduda kohtusse ja nõuda sellise haldusotsuse tühistamiseks tunnistamist. See oleks hulga ratsionaalsem ja odavam tee. Aitäh!

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Priit Toobali!

13:07 Priit Toobal

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ma julgen öelda, et eelnõu 42 on ehtne petmise eelnõu ja seda mitmes mõttes. See eelnõu on tehtud poliititehnoloogiliselt hääli külmalt kokku arvestades. Poliitika, maailmavaate ja noorte kaasamisega on siin väga vähe pistmist. Kui hakati rääkima 16–17-aastastele hääletamisõiguse andmisest, siis peamised argumendid olid, et nii saab tuua rohkem noori poliitikasse, tuua rohkem noorte mõtteid kohaliku tasandi otsustesse ning noorte inimeste osakaal otsuste langetamisel ja tuleviku kujundamisel oleks suurem. Arutluse all olev eelnõu annab noortele õiguse hääletada, annab õiguse valida ning valida just olemasolevaid, n-ö vanu poliitikuid. Küsitakse häält, aga kandideerida ja otsustusorganitesse kuulumist ei lubata.

Petmiseelnõu on see ka selles mõttes, et öeldakse, nagu see eelnõu oleks selles vaimus siia parlamendi ette tulnud, et see on seotud põhiseaduse muutmisega, mille parlament on juba ette võtnud ja ära otsustanud. Osaliselt vastab see tõele. Eelnõu punkt 1 räägib tõesti sellest, et tuleb anda hääletamisõigus nendele, kes on 16- või 17-aastased ja vanemad, aga eelnõu punktis 2 räägitakse juba kandideerimisõigusest ja seda põhiseadus ei sätesta. Nii et punkt 2 ei ole otseselt seotud põhiseaduse muutmisega.

Ma ei hakka uuesti rääkima, mida toob kaasa 16- ja 17-aastastele valimisõiguse andmine. Need debatiid on juba maha peetud ja põhiseadust on kahjuks muudetud. Kui seda on tehtud, siis tuleks minu ja Keskerakonna fraktsiooni arvates noorte vastu lõpuni aus olla ja neil ka kandideerida lasta. Kuna seda selles eelnõus ei tehta, siis teeb Keskerakonna fraktsioon ettepaneku eelnõu 42 esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

13:07 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 42 esimene lugemine lõpetada. Samas on veel teine ettepanek, mis äsja üle anti. Eesti Keskerakonna fraktsioon on teinud ettepaneku kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 42 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Austatud ametikaaslased, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku eelnõu 42 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt 29 ja vastu 42 Riigikogu liiget, 6 jäi erapooletuks. Ettepanek ei leidnud toetust.

Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleb lõpetada. Määrati eelnõu 42

muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 13. oktoobri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud ja kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Jõudu teile meie töös!

Istungi lõpp kell 12.36.